

ત્રિવેદીકૃત ગુજરાતી ત્રીજી યોપડીના અર્થ

જેની અંદર દરેક પાઠોના અર્થ, કવિતાની સમજૂતી,
ડીક્ટેશનના અઘરા શબ્દો તેમજ વધારામાં શિક્ષકોને
ઉપયોગી થાય તેવી બાબતોના પણ
સમાવેશ કરેલા છે.

! ઉપાધી પ્રસિદ્ધ કેન્દ્રાર:

શાહ બાઈલાલ ડાહ્યાભાઈ બુકસેલર

૩૦ ગુજરાતી સ્કુલ સામુ—નવસારી.

→૧૬૫૫૦←

કિંમત ૦-૬-૦

18

૧૬૫૫૦

विषय ३१ १४३:० ११:० ११:० ११:०

શ્રી

ત્રિવેદી વાંચનમાળા.

પુસ્તક ૩ જ ના અર્થ.

પુસ્તક ત્રીજું.

પાઠ ૧ લો.

સીમાડો=છેડો, હદ, મ-
ર્યાદા; સીમ
સીમાડામાં=સીમમાં
ખિલામણા=વિકરાળ;
ખીક લાગે એવો; ડર
લાગે એવો
ખિધા=ખીન્યા; ડર્યા;
બય પામ્યા
અતુર=હુશિયાર; ચાલાક
હિંમત=ધૈર્ય; ધીરજ
પકડી=રાખી
ગતીફાટ=છાટી ફાટી

જન્ય એવી રીતે, ધણા
જોરથી
રોવા=રડવા
ગળગળતે શાદે=રડતો
હોય એવી રીતે; રડ-
તાં અવાજે
કીમતી=કીમતવાળો;
મૂલ્યવાળો
હાર=ગળામાં પહેરવાનું
સાચા મોતીનું ધરણું
શીકર=ચિંતા
કાતિ=પ્રુખસુરતી; મુંદ-
રતા

વિશ્વાસ=ભરોસો
ખાનદાન=ઈંચા કુળને
લોભે લપટાઈ=લાલચમાં
પડી
ધસારત=સાન; અથુ-
સારો
સટકી ગયો=નાશી ગયો;
જતો રહ્યો
ફાંફાં=હવાતીયાં
છેતરી=કુગી
ધનામ બક્ષીસ=સારી
રકમ આપવી તે

સાર:-કહેવત છે કે શેર ને માથે સવાશેર હોયજ. એકનામાં
જે યુક્તિ હોય છે તેના કરતાં વધારે યુક્તિવાળા ખીજ હોય છે.

પાઠ ૨ જો.

મળસકું=પરોઢીઉં
મળરકું થનાં=પહો
ફાટતાં
વિદ્યાર્થી=વિદ્યાની ગરજ
વાળો; બહુનારો
વગડામાં=જંગલમાં
નુકસાન=હાનિ
વસ્તી=માણસોનું રહેઠાણ
જતું=નાનાં જીવડાં
મધુર ગીત=મીઠા અવાજ
મથાળે=માથા ઉપર
છિદ્ર=કાણાં
સંતાડે છે=છુપાવે છે

ઉકાર='ઉ' કરવું તે;
'ઉ' બોલવું તે
અગાઉના વખતમાં=
પ્રાચીન કાળમાં; પહે-
લાંના વખતમાં
ગરજ સરે છે=અદ્ભુ-
ત વળે છે; ચલાવી લે છે
શબ્દ=અવાજ; ઉચ્ચાર
અભ્યાસ કરવા=પાઠ
શીખવા
વન પક્ષી=વનમાં રહે-
નારાં પંખીઓ
અટકાવે છે=ચંપ પાડે
છે

હંકાયલા=છવાયલાં
ભરાઈ=પીછાંના ગુચ્છા-
વાળી
કલગી=મંજરી; માંજર
સેવે છે=ગરમી આપે છે
તીણી=અણીવાળી
નજર=દૃષ્ટિ
તીવ=તીક્ષ્ણ, તેજ,
ઉતાવળું
વાગોળતું=ખાધેલું પાકું
મોમાં લાવી આવતું
આરામ=વિશ્રાંતિ;
વિસામે
અચાવ મારે=રક્ષણ મારે

પાઠ ૩ જો.

પ્રવાસ=મુસાફરી
કૃપાળુ=દયાળુ; મહેર-
બાનીવાળો.
નરેશ=રાજા
સ્નેહ=પ્રીતિ; પ્રેમ
આતુર=ઈચ્છાવાળો;
હૃતેજસ

તન=શરીર
જાગરી=વધારે
અત્યંત=ધણીજ
આવલું=પુતળું
ચિત્ત=અગ્રાપટાવાળો
વાધતી એક જાત
ગમ્મત=મજા

ગોઠવણુ=વ્યવસ્થા
ફરજીયાત=ફરેકે બહુતું જ
જોઈએ એવા કાયદા-
વાળો, ફરજ પાડેલી
એમેર=ચારે તરફ, ચારે
બાજુએ
મારા શબ્દોમાંનાં તારા

બોલેલા બોલ પ્રમાણે
 સોઢિતમાં=પ્રમતું બહું
 કરવામાં
 સંગ્રહસ્થાન=પ્રણી
 પદાર્થ વગેરે સર્વનો
 મહ કરી રાખેલું સ્થળ
 દીંગલાદીંગલી=લુગડાનાં
 બનાવેલાં છોકરા, છોક-
 રીના આકારનાં રમકડાં
 નવું નવું=નહિ જોએલું
 એવું

પ્રખ્યાત=જાણીતા થએલાં
 વાકેફ=જાણીતા,
 માહિતગાર
 ફેલાય=પ્રસરે
 માફક=પેટે, રીતે
 લગન=પરણવું તે
 રસ લેનાર=મન પરા-
 વનારાં
 દાખલ થતાં=પેસતાં
 યાદગીરી=સંભારણું

વર્ગ=જથો; સમુદ્ધ
 અટપટી=ગુંચવણવાળી
 યાદદાસ્ત=યાદ રાખવાની
 શક્તિ
 કાંગડ=કપડીઓ ખાનારું
 એક જતાવર
 શુદ્ધભુલામણી=તીકળ-
 વાનો રસ્તો જડે નહિ
 એવી; ભુલાવામાં
 નાખનારી

પાઠ ૪ થો.
 જવ=સુંદર; મોટી અને
 સૌભિતી
 બાહોશ=ધણા ચાલાક;
 હોશિયાર
 સાફ=સ્વચ્છતાવાળા

અનેક=એકથી વધારે;
 ધણું
 ખંડણી=ચોથ; નાનો
 રાગ મોટા રાગને
 જે વાર્ષિક રકમ
 આપે તે

ઝીણુ=મારીફ
 શોભા=સુંદરતા
 નમુના=આબેહુમ ચિતાર
 ખાસ=જાણીતા ચોગ્ય
 સ્થળો=જગ્યાઓ, ઠેકાણું
 હજી=હાલ પણ
 પ્રસન્ન=ખુશી

પાઠ ૫ મો.
 વરતાવો=ડારવો
 જયજયકાર=જય જયના
 પોકાર; વખાણ
 ભરતભૂમિ=ભરત રાગની

ભૂમિ; આપણો દેશ
 ભરતખંડ; હિંદુસ્થાન
 મુજ=મારા
 દેશતણા=દેશના
 નરરતન=ઉત્તમ પુરુષ,

માણસોમાં ઉત્તમ
 ધુળવી=કંપાવી
 ધરણી=પૃથ્વી; દેશ
 લાખ પ્રયાતન=અનેક
 ઉપાયો

તમ=તમારું
શૌર્ષ=બહાદુરી; શુરાતન
બરળ=દાખલ કરે

વીરા=ભાઈ
ઠાર=ઠામ, ઠેકાણે

નિજ=પોતાની
જગમાં=દુનિયામાં

કવિતાની સમજૂતી:—ખબરદાર કવિ કહે છે કે “તમે હિંદને જ્યજ્ય પોકાર કરાવો.”

હે હિંદુસ્થાનના સંતાતો ! તમે જ્ય જ્યનો પોકાર કરાવો. આપણા દેશના જે ઉત્તમ પુરૂષોએ ધણા ઉપાયો લઇને જગતને હલાવી મૂક્યું છે તેમનો દાખલો લઇને, હે ભાઈઓ, તમે બધી જગ્યામાં તમારી બહાદુરી અને ગ્રેમ ભરો. આપણા પોતાના હિંદ દેશને દુનિયામાં જ્ય જ્યનો પોકાર કરાવો.

પાઠ ૬ હો.

ઝાઝા=ધણા
તોડી પાડી=ભાગી પાડી
આપડાં=ગરીબ
છુંદામ=ચગદામ
તદખીર=ચુકિત
નાદે=અવાજથી
શર કયો=ચાલતો કયો
ધરયો=ચાલ્યો
હેરાન=દુઃખી
સંહારે=નાશ કરે
બચી ગયાં=ઉગયાં,

બચ્યાં; જીવતાં રહ્યાં
ઉંધટો=ઉંધતા જેવો,
ઉંધવા જેવો
મસલત કરી=વિચાર કરી
ગણુગણાટ=ગણુગણુવું તે;
માખીનો અવાજ
હાય=હાયવાળા માણસો
હયમચાબ્યું=ખુબજેરથી
હલાબ્યું
મદદ=સહાયતા, આશરો
લકડખોદ=લાકડું ખોદ-
નારો અહીં સંજા
વાચક નામ છે

દોસ્ત=ભાઈબધ, મિત્ર
મધુર સ્વરે=મીઠા
અવાજથી
લહેરમાં=આનંદે, મનથી
એ દમિયાન=એ વખતે
નશીબને યોગે=માગ્યન
સંબંધે કરીને
ડેડે=દેડકાનો બોલવાનો
અવાજ
ખાટ ધડયો=જીવ લીધો;
મારી નાંખવાનો ઉપાય
કયો.

“ઝાઝા હાથ રળીઆમળા”=ધણા જન એકઠા મળી કામ કરે
તો કામ શોભી નીકળે છે. ધણા માણસોથી ધારેલું કામ ચાલે છે.

સાર કે બોધ:—આ પાઠમાં આપણે જોયું કે ચક્રા ચક્રી
દેડકો, માખી, તે લક્કડખોડ જેવાં નજીવાં પ્રાણીઓએ હાથી જેવા
મોટા અને જળરા જનવરનો જીવ લીધો. કહેવત છે કે ધણી કાડીઓ
સાપ જેવા ઝેરી અને બળવાન પ્રાણીને હંફાવીને મારી નાંખે છે.
તેવીજ રીતે સામાન્ય નબળા માણસો પણ સંપથી પોતાનો બચાવ
જળરા શત્રુની સામે કરી શકે છે અને તેને તોળા પોકરાવે છે. માટે
તમે પણ એક બીજાની સાથે સંપથી ચાલશો તો તમને કાંઈ દુઃખ
દમ શકશે નહિ.

પાઠ ૭ મો.

અગત્યનું=જરૂરનું
બરોબરી=સરખામણી
પ્રસન્ન=ખુશ, રાજી
બુદ્ધ=જડાઇ
પ્રસરાળ્યો=ફેલાળ્યો.
આરાધ્યા=સ્તુતિ કરી
વિખણું=મગવડન
વધુ=વધારે
સ્વરૂપ=શરીરનો ઘાટ
નિર્ભય=ખીક વગરના
મહાત કયો=હરાળ્યો.
મહી પુજન=હિસાબના

ચોપડાનું પુજન
હરાળ્યા=પાછા પાડ્યા,
પાછા હઠાળ્યા
વીનળ્યા=પ્રાર્થના કરી;
વિનંતી કરી,
વધ કયો=મારી નાંખ્યો
ઈંદ્રાસન=ઈંદ્ર રાજાની
ગાદી
વૈરાટ=બહુ મોટું; બયંકર
વામન રૂપી=ઠોંગણું
જામના કરી=માગણી
કરી
પાતાળ=પૃથ્વીની માંહે-
નો ભાગ

ઉદારતા=ઉદાર સ્વભાવ
લક્ષ્મી=પૈસા; નાણું
સમજી=જણી
ગરીબાઈ=દરિદ્રતા
સાથીઆ=એક પ્રકારની
આકૃતિ તે શુભ કામમાં
વપરાય છે
વરદાન=વર માગવો તે,
વચન માગવું તે
પાછલી રાત્રે=મધ્યરાત્રિ
પછીનો વખત, રાતના
બાર વાગ્યા પછીનો
વખત
હાનેશ્વર=સખાવત કરવા

માં શુરો, ધણું દાન
કરનારો

રાજ્યાભિષેક થયો=
ગાદીએ બેસાડ્યો
હમેશ્વરહો=સદા વાસવસો
કલ્યાણુથાઓ=બલુથાઓ

પાઠ ૮ મો.

ઉત્સવ=આનંદ
માનવું=ધારવું
જળ=પાણી
પુરાણુમાં=શાસ્ત્રમાં
વારંવાર=ફરી ફરીને
નોતરવી=જમવાને તેડવી
આખરે=છેવટે
કપ્પલ કપ્પું=હા પાડી
સગા સ્નેહીઓ=સગાં
વહાલાં અને દોસ્તી-
વાળા માણસો
સુખારક=બલુ, નવું વર્ષ
સુખી નીવડો એમ
ધમ્ધવું તે
નૈવેદ્ય=તૈયાર કરેલીરસોઈ
ભગવાનને ધરાવવી તે

આગતા સ્વાગતા=આવ-
કાર, આવેલા પરો.
ણુની ચાકરી કરવી તે
યોગ્ય=લાયક, ઘટે તેવો
વસે છે=રહે છે
સ્નાન કરે છે=નહાય છે
તોળ્યો હતો=સમતોલ
રાખ્યો હતો
નાના પ્રકારના=જુદી
જુદી જાતના
ઉડાગ્યા કરતો=હશી
વાળતો
આચક કથો=દમાણુ
કરીને કહ્યું
યમદ્વિતીયા=યમ રાજની
બીજ
પાપી-ચંડાળ, દુષ્ટ,
ખોટાં કામ કરનારા
નરક=વિષ્ટા; ખોટાં કામ
કરનારને શિક્ષા ભોગ-
વવાનું સ્થાન
મેરિયુ=એક નાની લાક-
ડીને કાડીયું બેસાડીને

તેમાં કપાસીઆ અને
દીવેલ પુરી સળગાવે
છે તે

પાઠ ૯ મો.

કાયલડી=નાજુક અને
મીઠી કાયલ
સંતાય=છુપાય
ગીતડાં=સુંદર ગીતો
શોક થકી=દિલગીરીથી
દીસે=જણાય
દૂર=વેગળી, છેડી, અજગી
હર્ષ તણે પુર=દરખતી
રેલમાં
સ્વર=અવાજ બોલ
વ્રજ=તારો
અનુપમ=જેની જોડ
નહિ એવું, એનમુત
નવ જાણું=જાણી શકું
નહિ
વસે=રહે
અદ્ભૂત=અજાયબીપમાડે
એવું
ગાન=ગાયન
ખરે=નકી

આન=સ્થાન, રહેઠાણ | સ્વર્ગ=દેવલોકને રહોવાની જગ્યા

કાયલડી અને ગીતડાં માંનો તદ્દિત “ડી” પ્રત્યય લઘુતા વાચક છે અને સુકોમળતા બતાવે છે.

કુહુકુહુ=કાયલનો ખોલ	ઉચ્ચાર=ખોલ	ઉપર આવેલા મોર
મારંવાર=ફરીફરીને, વારેવારે	રસાળ=રસવળું; મીઠું	માળ=માળા અથવા
અમી=અમૃત	આંખામોરની=આંખા	માળા

સમજીતી:—(૧) હે મીઠી અને મધુરી કાયલ ! તું ક્યાં લપાઇ જાય છે. દીલગીરીનાથી તો તું નાસતી ફરે છે, અને હંમેશાં આનંદની લહેજતમાં રમે છે.

(૨) તારો મધુરો અવાજ કાંઈથી નહિ સરખાવી શકાય એવો છે. તારું રહેઠાણ ક્યાં છે તેની મને ખબર નથી. તું તારું નવાઇ પમાડે એવું ગાયન ક્યાંથી શીખી લાવી ? મને તો લાગે છે કે તે ગાયનની મૂળની જગ્યા સ્વર્ગ છે.

(૩) “કુહુકુહુ” નો ટહુકાર વારંવાર કરીને તારો બહાર આવતો અવાજ અમૃતનો છંટકાય કરે છે. જો તું મને તારું રસિક ગાયન શીખવાડે તો હું તને આંખાના મોરની માળા પહેરાવું.

તા. ક:—(૩) કડીની ખીજ લીટીમાં આપેલું અર્ધ વિરામ ધ્યાનમાં લઈએ તો ઉપરના પ્રમાણે તેની સમજીતી થાય છે; પણ જો તે ચિહ્ન ધ્યાનમાં ન લઈએ તો તેની વાક્યરચના આ પ્રમાણે થાય:—“વારંવાર કુહુકુહુ કરિ. તુજ અમિ વરસતો ઉચ્ચાર મુજને રસાળ ગાન સિખવે (છ), (તેથી) આંખા મોરની માળ (તને) આપું છું”

સમજીતી:—વારે વારે કુદકુદનો ટહુકાર કરે છે ને તારો
અમૃત ઝરતા અવાજ મને રસવાળું ગાયન શીખવાડે છે તેથી હું
તને ગમતો આંખાના મોરનો બનેલો માળો—રહેવાની જગ્યા—આપું છું.

પાઠ ૧૦ મો.

મગતર=મચ્છર

પટપટ=છ પગ

નર=પુરુષ

માદા=સ્ત્રી

સુમારે=આસરે

ડંખે છે=કરડે છે, ડંખ

મારે છે

છેડે=ચિડવે; ખીજવે

કાયર=હેરાન; દુઃખી

મધમાખી=મધ બના-

વનારી માખી

મુખ્ય માદા=આગેવાન

સ્ત્રી

કદમાં=મોટાદમાં

ઉઘોગ=ધંધો

મજા=આનંદ

સાંધા=એ બાગ બેગા

મળેલા હોય તે જગા

ઝેર=ખાવાથી, અડક-

વાથી કે સુધ્ધવાથી

ફરીરને હાની કરે

એવો પદાર્થ

ટોળાખંધ=જથાખંધ

સમુહ, સમુદાય

કામગીરી=કામ કરનારી

મહેનત

પાઠ ૧૧ મો.

લીસો=સુંવાળો

અછત=ખોટ

ફૂર=ધાતકી

સગ્ન=શિક્ષા

છ પાસાવાળા=છ બા-

જીએ જેને છે એવા

ખંધ કરી દે છે=વાસી

દે છે; મીથુથી દાટો

મારે છે

મીથુબત્તી=મીથુની બ-

નાવેલી દીવા કરવાની

એ હાંડીઓ અને

વોલ્સેટમાં અને છુટી

બાળવામાં આવે છે

દાખલ કરે છે=પેસારે

છે

સ્વાદે=સ્વાદમાં; ખાધામાં

અકચકિત=તેજસ્વી;

ઝગઝગાટ

સંગરેહું=રાખી મુકેલું

પાઠ ૧૨ મો.

રાજસભા=રાજની

કચેરી

હકક=અધિકાર

ફરી=ખીજવાર

અળખામણી=અણમા-

નીતી

અપર મા=ખીજી મા;
 સાવકી મા; ઝોરમાન
 મા
 મહેણું માર્પું=ખોટા
 વચન કહ્યાં.
 અમાગણી=ભાગ્યહીન;
 અકરમી
 અવતાર=જન્મ
 નુજને=તને
 ઇલાંથી=આ ઠેકાણેથી
 કડવાં=માઠું લાગે એવાં
 સવેરાં=વહેલા
 ખેદ=દુઃખ
 મૃગલી=હરણી
 પ્રાણ્ય=જીવ
 આશા=ઉમેદ, હોંસ
 ખરી=નકી
 ખમાતું=સાંખી શકાતું
 ઇચ્છે છે=ચાહે છે
 ટળવળી=તરફડીઆં મા
 રી; વલખાં મારી, ફાંફાં
 મારી
 અનાયનો નાય=જેનો
 કાઠ બેલી નથી તેનો

બેલી, જોને કાપનો
 આશરો નથી, તેને
 આશરો આપનારો
 નહિ ધણીઆળાનો
 ધણી; ગરીબનો બેલી
 મજવા=સ્તુતિ કરવા,
 આરધના કરવા
 આશીર્વાદ=દુવા, કલ્યાણ
 થાઓ એમ કહેવું તે
 કાયા છાંડ=દેહ ત્યાગ
 કર, દેહ છોડી દે
 વૈકુંઠરાય=વૈકુંઠનો રાજા
 શ્રી કૃષ્ણ
 અપમાન=તિરસ્કાર; માન
 ભંગ કરવું તે
 તપ કરી=ઈશ્વરની આરા
 ધના કરી
 પેટતણા=પેટે જન્મ
 પામેલા
 અકર્મી=મગ્યાહીન અમા
 ગીઆ
 વાંછો=ઇચ્છો, ચાહો.
 કૃપા=દયા, મહેરબાની
 વણુટી પડેલી=જુદી

પડેલી
 અનંત=પુષ્કળ, અપાર,
 બહુ
 કરણા=દયા, મહેરબાની
 પુરશે=પુરી પાડશે
 અદેખાઈ=ખાર, ધર્ષા
 દુઃખી કરવા=દુઃખ
 આપવા

પાઠ ૧૩ મો.

શીદ=શા કામે
 કામળ=નાજીક
 કબૂત=દુખ
 ખિવડાવશે=ડરાવશે
 નિશ્ચય=નક્કી કરેલો ડરાવ
 મધુવન=એનામતું વન
 વીત્યા=પુરા થયા
 વેગળો=તમારાથી દૂર
 સેવા=મક્તિ, ભજન
 ધરાવી=રાખવી
 વેગળો=દૂર હઠનારા
 ખસનાર
 માયામાં=સંસારમાં
 તારારે રૂપે-તારાના

રૂપમાં
અવિચળ=અમર; નાશ
ન થાય એવા; ખસે
નહિ તેવું; સ્થિર
અત્રોપ થયા=નજર બહા
ર ગયા, એકદમ દેખાતા
બંધ થયા.
તપ સાધી=કાયાને કષ્ટ
આપી
વિકરાળ=બિહામણા
પાછો ફર=ધેર પાછો જ
ડગનાર=વિચાર ફેરવનાર
નિદ્રા=ઉંઘ
દર્શન દીધું=મેં આગળ
આવી ઉભા
સંસારમાં=માયામાં
સુપના=સપ્નાં
માયા=મમતા, સંસારમાં
મગ્ન રહેવું તે
વાહીને=છેતરીને

કથા=વાત

પાઠ ૧૪ માં.

આરસી=દર્પણ

સ્વાદ=રસ

અંધની=આંધળાની

દીસે=જણાય

મકંટ કંઠ=વાંદરાના ગળે

ધર્યો=પહેરાવ્યો

પ્રહાર=માર

બહેરા=સાંભળી શકે નહિ
એવા

અબ્યાસ=મહાવરો

આગળ=પાસે, સામે

ગજરાજ=ઉત્તમ હાથી

હિતમ=એળે, ચઢીઆતો

નિર્ધન=ધન વગરનો

ગરીબ

મણિહાર=હીરા મોતીનો

હાર

દૂર=છેડે

બધીર=મહેરો

બળવ્યો=વગાડ્યો

કાગ કેર=કામડાતું

ખલેર=પાણું, બહું

શ્રવણ=કાને

સુધી=સાંભળી

અંધા=આંધળા, દેખી

શકે નહિ એવા

નાદ=અવાજ, વાણુ

વગાડતું તે

ઉઠાવ્યો=ફેંકી દીધો

કાવ્યકળા=કવિતા બનાવ

વવાની કળા

કોકિલ=કોયલ

કેર=તું છઠ્ઠી વિભક્તિને

પ્રત્યય

સુષ્યા=સાંભળ્યા

સ્વર=અવાજ, શબ્દ

માનનારા=કપુલ કરનારા

સમજ્યુતી:—૧ જે માણસને જે વસ્તુનો મહાવરો નથી તે
માણસને તે બાબતમાં રસ પડતો નથી. જેમ આંધળા માણસને

દર્પણુ નકામું છે, અને બહેરા માણસને સુંદર સ્વર નકામો છે તેમ તે વસ્તુ તેને નકામી છે.

૨ દર્પણુ ધણું સુંદર છે, છતાં પણ તે આંધળા માણસને શા કામનું? હાથીઓના ટોળાનો ઉપરી હાથી ધણોજ સારો દેખાય છે, પણ તે ગરીબના કામમાં આવતો નથી તેથી તેવા હાથીથી શું?

૩ જેવી રીતે મણિઓનો રત્નજવાહીરનો હાર વાંદરાની કાટમાં નાખ્યો હોય અને તે હાર ગણીને તેને ધણો દૂર ફેંકી દે અને જેવી રીતે નહિ સાંભળતા માણસ આગળ શાંખનો સુંદર સ્વર નકામો છે, તેવી રીતે મૂરખના આગળ સુંદર કવિતા છે.

૪ જે માણસને કાગડા અને કોયલનું પિછાન નથી, તે કોઈ દિવસ કાગડાનાં ધણાં વખાણ કરે; પણ જે માણસે કોયલના મધુર ટહુકારનો સાંભળ્યો છે તે માણસ કાગડાના “કો કો” અવાજને માન આપતાં નથી.

પાઠ ૧૫ મો.

અન્ય=ખીજા

જરૂરનું=કામનું

આસપાસ=આગુઆગુ

મુસવાટો=ઝપાટો, જોર

જડમુળથી=મુળમાંથી

ગુંગળામ્=અકળામ્

તોફાની=તોફાન થાય

એવો, નુકશાનકારક

જીવન=જીંદગી

શાઆસ=વાહવાહ

ફરતી=ચાલતી

હયમચાવી=હલાવી

ગમરામ્=અમુઝામ્,

અકળામ્

ડૂખી છે=પાણીની અંદર

પેસી જાય છે

પાઠ ૧૬ મો.

ઢેલ=મેરની માદા

દેખાવ=પાટ

પંખો=ચીજણો

ઝાંખી=૩૫ વગરની

કુદરતી=પરમેશ્વરે

ગર્વ=અભિમાન

ઉત્તમ=સારામાં સારો

મઝેથી=ખુશીથી

મશ્કરી=હાંસી	મધ્યમ	કરે છે
ઘેલસ=દિલગીર	સ્નેહાળ=પ્રીતિવાળી, હેતા	મગર=અભિમાનથી
અગાઉની=પહેલાંની	ગુ, માયાગુ	બરેલો; ગર્વવાળો
ચાલુ=ચાલતું	આડી=ખાડે રસ્તેજનારી	ખુશ બનાવ્યો=મશ્કરી
દરકાર=ગરજ	મોડાં=પીછાં વગરના	કરી હાંસી કરી
રીતભાત=ચાલચલગત	છેક=સમુજામાં, પૂરેપૂરાં	મક્કલાતો=રાજ થતો,
પાદરે=ભાગોળે	માફક=પેટે, રીતે	ખુશી થતો
ચાંદા=ચંદ્રનાજેવાંકુંડામાં	કદુપી=મેડોળ	કુલાતો=મારા જેવો કોઈ
બલકાભેર=ધણી સુંદર	પચરંગી=જુદા જુદા	નથી એમ માનતો
જોડું=જોડકું, સ્ત્રીપુર	રંગતી	મોટાઈમાં=મોટાપણના
પતી જોડ	બદલાઈ ગયું=મુજ રૂપથી	અભિમાનમાં
કુટડા=રૂપાળા, શોભીતા	જુદું થઈ ગયું	ખરતાં=ખરી પડતાં તુટી
સાધારણ=વચલા વાંગાનું	કળા=મેર પોતાનાં પીછાં	પડતાં
	પંખાના આકારનાં	

ખેાધ:—દુનિયામાં માણસો રૂપ જોખને મોહ પામતા નથી પણ જોનામાં સારા ગુણ હોય તેની ચાહના વધારે કરે છે. જોનામાં સારા ગુણ અને સારી ચાલચલગત હોય છે તેના ઉપર લોકો વધારે ભાવ રાખે છે.

પાઠ ૧૭ મો.	શુભ=સારો	શમી=સમડો
સરત=ઠંડાવ	સંક્રાંત=ઉતરાયણ	છુપા વેશમાં=ગુપ્ત પો-
છુપાવ્યાં=સંતાડ્યાં	અન્યોન્ય=એકબીજાને	શાકમાં, અજળથી રીતે
ફતેહ=જીત	ભપકો=ઠાઠ	જુગટામાં=જુગારમાં
વધ=મારવું તે	આખાદ=પુષ્કળ	જાહેર થયા=ઉઘાડા પડ્યા

પાંડવો તરીકે=પાંડવોના
નામથી

તિલયુથુ=તલ અને ગાળ
પૂરા ઠાકથી=ધણા દળ-
દયાથી

દુસ્મન=વેરી, વેરવાળા
વિરાટ નગરી=વિરાટ
રાજનું શહેર, હાલનું
ધોળકા

રજવાડા=નાનાં દાજ્યો
પરસ્પર=એક બીજાને
દરબાર=કચેરી
દરબારીઓ=કચેરીમાં
બેસનારા અમલદારો

પરાક્રમ=શુરાતન, મોટાં
કામ, બળનાં કામ
કરવાં તે

વિજ્યાદશમી=વિજય મ-
હોતે તે દશમ

વિજય=જીત થવી તે,
જય

કિષ્કિંધા=એક નગરીનું
નામ; વાલી અને સુ-

ગ્રીવની રાજ્યધાનીનું
નામ

ઉભવે છે=આનંદ કરી
પુરો કરે છે
વિખરાય છે=વેરાય છે,
સૌ પોતપોતાના મુકામે
જાય છે
આસંત્રો=જીંદગીનું
ઝાડ, એના પાત્રાંની
પીવાની બીડી થાય છે

ધામધુમ=કિતાવળે અને
ધોંધાટ સાથે ચાલતું
કામ, ગરબડ ધામમેલ
યુદ્ધનાં સાધન=લડાઈના
કામમાં આવે એવી વસ્તુ

પાઠ ૧૮ મો.

નીતિબોધ=નીતિનો ઉપ-
દેશ

સામાસામી=એકબીજા
તરફ

મીચાઇ જાય=ખંધ થઇ
જાય

ભવિષ્યને=નસીબને

બરોસે=વિશ્વાસે

સત્વર=જલદીથી

ખહાર પડો=ઉઘાડા થાઓ

જગ જાહેર થાઓ

જગતમાં

આપ=પોતે

બાળકાળ=બાળક અવ-
સ્થા

વિણુ=વગર

વહી જશે=જતો રહેશે

બહેમતથી=શંકાની,

બહેમની, ખોટા રીત

રીવાજની

બેડી=ખંધન

દુર્ગંધ=ખરાબ વાસ

(આ ઠેકાણે) ખોટા

રિવાજ

ચાખીને=અનુભવ લઇને

લખાવો=વધારો

અંધુ સુખ=ભાઇઓનું

સુખ; ભાઇઓનું હીત

વિસ્તાર=ઓતરફ વધવા

પણું; વધારે ને વધારે

પર=પારકી; બીજાની

આખો=ભોગવો

સાર=સારા

ધર્મ્યા=અદેખાઇ

ભાંગતા=ખગાડતા

એકલપેટા=પોતાનુંજ

ભલુ કરવાની ઇચ્છા-
વાળા

નરક=ખોટાં કામ કર-

નારને સુખ પછી

જવાનું ઠેકાણું

ભવ=જીંદગી; જીવતર

નિરાધાર નકકી; ખચીત

જરૂર

ધડી=ચનાવી

જગમોઝાર=જગતમાં

સમજૂતી:—૧ હે દેશમાં જન્મેલા બાઇઓ! તમે શું એક ખીજના ચહેરા જોઇ રહ્યા છો? તમે જુવો છો એટલામાં તો આંખ બંધ જશે મોત આવી પહોંચશે. હે ઘેલા લોકો તમે નસીબને આધારે ક્યાં નિરાંતવાળીને પડ્યા છો. તમે તૈયાર થઇ જાવ, અને જગતની અંદર જગ જાહેર થઇ જાવો. હે દેશ બંધુઓ.

૨ લોકોને સુધરી જાવ એમ કહેવાથી કાંઇ વળવાનું નથી ખીજને સુધરવાની શિખામણ આપતાં પહેલાં આપણે પોતે પહેલાં સુધરવું જોઇએ જે તમે પોતે બાપ પહેલા નહિ સુધરો તો (તમારા બાળકોનો) બચપણનો સમય કે જેમાં સારી નરસી ટેવ પાડી શકાય છે તે સુધારા વગર જતો રહેશે હે દેશ બંધુઓ.

૩ ખોટી માન્યતાઓ રૂપી સાંકળોની બેડીઓને તમે તોડીને ફેંકા દો, અને તેમની ખરાબ વાસમાંથી વેળાસર બચી જાવો. સારા રિવાજોની ચોકખી હવા ભોગવીને બાઇઓના સુખનો વધારો કરો હે દેશ બંધુઓ.

૪ પારકાની મહેનતનો ખોટો લાભ મેળવવાની ઇચ્છા રાખતા નહિ તમે જાને મહેનત કરો, અને તેનાં ફળ આનંદથી ભોગવો. અદેખાઇને લીધે કાઢના કાયદાને તુલના પહોંચાડતા નહિ. જે તમે સ્વાર્થી બનશો તો તમારે નરકનાં દુઃખ સહન કરવાં પડશે. હે દેશ બંધુઓ.

પાઠ ૧૯ મે.

જેતાં વાર=જેતાંમાંજ
 બક્ષણ કરવાનો=આવાનો
 ના ઉમેદ=નારાજ, નિરાશ
 માંસ=માદી
 બેદવા=નોડવા; ફાડવા
 યોગ્ય તક=અનુકુળ વખત
 આમતેમ=આજાણુ
 પેલીઆણુ
 નમ્ર=નમનતાપ્રવાળા
 નીતિનો=પ્રમાણીકપ-
 જ્ઞાનો
 દુરાત્મા=પાપી મનવાળો
 શૂર=શૂરો, બહાદુર
 તદબીર=યુક્તિ; કરામત
 કાળ=જ મરાજ
 શાપ=મુડદુ
 નાંશ કરવાં=મારી
 નાખવા
 ગેરહાજરીમાં=હું હાજર
 ન હતો તે વખતમાં
 ઉમદા=શ્રેષ્ઠ, ચઢીઆતા
 રક્ષણ=સંભાળ

વર્જતા=છોડતા
 વળગી રહેવા=નીતિ
 પ્રમાણે ચાલવા
 કુલાશ=કુભારો, મોટાપ
 વડાપ
 ભોગ ભાગ્યા=નસીમના
 હુંકા થયા
 વાધમાત્રનો=અધાવાધનો
 ચૂંચી નાખ્યો=ફેંદી
 નાખ્યો

પાઠ ૨૦ મે.

ખેલ રમવો=યુક્તિ કરવી
 નિરાતે=સુખેથી
 સમોવડીઉં=અરાખરીયું
 સરખુ
 પુરાપડિયે=પહોંચી
 શકીએ
 ગભરાટ=અકળામણ,
 મનની યુંચરણ;દુઃખ
 ચેતવીશ=જણાવીશ
 રખેવાળ=રક્ષક
 બેદ=અંદર અંદર લડાવી
 મારવાની યુક્તિ

હુમલો કર્યો=તુટી પડ્યું
 બળથી સામુ થયું

પાઠ ૨૧ મે.

ફરતો=ચારે તરફ
 ભરતકામ=રેશમના
 દોરાથી ભાત પાડવી તે
 કામ=ખત
 પ્રદેશ=મુલક
 ખંડેર=પડી ગયેલા
 મકાનો
 પૌત્ર=દિકારાનો દિકરો
 કાખા=માણસની એક
 જાત
 ખંડ=તોફાન
 બિટિશ=અ ગ્રેજ
 આશ્રમ=મઠ
 ટોચ=છેક ઉપરનો ભાગ
 શંકરાચાર્ય=શંકર સ્વા-
 મી.એ નામના ધર્મગુરુ
 દારિકાપીશ=શ્રી કૃષ્ણ
 ભગવાન; દારિકાના
 રાજા
 વિશાળ=વધારે જગા

રોકાયેલી છે એવું.
 શિખર=અણીવાળું
 મથાળું
 સંગમ=એ નદીઓ બેગી
 મળે છે તે જગા; એ
 નદીઓનું બેગું થવું તે
 દંતકથા=મોઢાની વર્તા;
 ચાલતી આવેલી વાત
 વશ કરવા=તાબે કરવા;
 નકશી=કોતરણી, ચિત્ર
 નવરાશ=પુરસદનો વખત
 સાર=તત્વ; ખોષ
 મુળ દારિકા=જુના વખ-
 તની દારિકાં
 વેરાન=ઉજડ, વસ્તી
 વગરનો
 સિમિટ=પથર સાંધવા-
 નો કાલ
 સત્તા=અમલ, હકુમત
 અતિ પવિત્ર=ધણ પવિત્ર
 દેવાલય=મંદિર
 ઉદ્ધાર કર્યો=સુધાર્યાં

પાઠ ૨૨ મો.
 માનીતી=પ્રેમવાળી
 ધટશે=ઓછી થશે
 જાણીતું=પ્રખ્યાત; પંકા-
 ચેલું
 સુલતાન=આદલશાહ
 પ્રાચીન=જુની; જુના
 વખતની
 સ્થાપના=મંદિરમાં મુર્તિ
 પધરાવવી તે
 કળા=આખા ચંદ્રનો
 સોળમો ભાગ
 ચુરેચુરા=નાના કકડા
 પા. ૪૭. લી. ૪
 'યક્ષ'ને બદલે 'ક્ષય'
 વાંચો
 ક્ષયરોગ=ખંધનો રોગ
 શાપ=ખોટી આશિષ;
 બદલવા દેવી તે
 ચઢાઈ કરી=ચઢી
 આવ્યો
 વિષવા સ્ત્રી; જોનો
 ધણી મરી ગયો છે
 તેવી સ્ત્રી

પાઠ ૨૩ મો.
 કસરત=શરીરને કસવું તે
 ફેરફાર=વધધટ; તફાવત
 અધિલા=વહેતાં અટકા-
 વેલા
 ખેચહેની=સુસ્તી; નરમાસ
 અવયવ=ભાગ
 મારફત=માર્ગે; રસ્તે
 ગાઢો=નીકટનો, પાસેનો
 નીરોગી=રોગ વગરનું
 કસીએ છીએ=કસરત
 આપીએ છીએ
 પ્રે ફેસર=કાંઈ વિષય
 સારો જાણનારને
 પ્રે ફેસર કહે છે
 અટકાવી=ખંધ પાડી;
 ખાળી
 નજર=દષ્ટિ
 સરજ્યાં=મનાવ્યાં
 ગુંથાયેલાં=વળગેલાં
 રોગના ભોગ થઈએ=
 રોગમાં સપડાઈએ
 ખીલે છે=સારા થાય છે
 ખાસ=જરૂર

સંબંધ=મેળાપ
મદ=મજબુત

કટો વેરી=મોટો શત્રુ
મન્યા રહેવું=મંજ્યા

રહેવું; વળગ્યા રહેવું

ખોધ:-શરીરની કસરત કરવાથી શરીર જમરૂ ને મજબુત થાય છે ને ધણું બળવાન બને છે. તેજ પ્રમાણે મનને કેળવવાથી મન પણ સારૂ થાય છે. માટે તન અને મન બન્નેને કેળવવાની જરૂર છે.

પાઠ ૨૪ મે.
વાકું ચુકું=ઢેકા ઢળી-
યાવાળું
ખોરાક=ખાવાના પદાર્થ
ઢેકા=ઉંચો ભાગ
બેડાએલાં=મળેલાં;
ભેગા થયેલાં
ખુલ્લું=કંઘડું; જાહેર
અરાઢે વાંકા=દરેક ભાગ
વાંકા હોવાથી બધા
ભાગ વાંકા
અરાઢે=અઢાર અંગ;
બધા અંગ
રણુ=રેતીવાળી જગા
નીભે છે=ચાલે છે
ખોરાકની ગરજ=ખોરાક
કને બદલે

પ્રિય=બહાલું
ઉપયોગી=કામના;
અપના
પાઠ ૨૫ મે.
કુમળાં=કોમળ: નાણુક
દાઝ=બળતરા
ફુલાવળે=ફુ:ખ આપળે
ખોટું લગાડળે
ફુલડાં સમ=ફુલની મા-
ફક; કોમળ ફુલની
પેઠે
ફુલાવળે=રક્ષણ કરળે
સંભાળ રાખળે;
ખીલવળે
દ્રષ્ટિ=નજર
દિલ=મન; હૃદય; અંત:

કરણ
લેશ=જરાપણુ, લગારપણુ
ડંખ=ચટકો
અમી=અમૃત; માયાળુ-
પાણું, પ્રેમ
દરિયા સંજે=દરિયા સાથે
કાળાં ગોરાં=સારાં કે
નકારાં
ભુલવળે=ભુલયાપ આ-
પળે, ભુલાવશે
ભોળાં=કપટ વગરનાં
બાળકોમાં કપટ હોવું
નથી માટે તેમને
ભોળા કહે છે
ભાવ=પ્રીતિ
પ્રબળ=ખુબ, જબરાં
મોટા દિલથી=મોટું દિલ

રાખીને	હોંશિલા	વિલસન્ને=ખીલન્ને
ઉજમાળા=ઉમંગી;	નિર્જાળ=જળ વગરનાં	

૧. સમજુતી:-આળકના કામળ દિલને જરાપણ કાઠ ખોદું લગાડશો નહિ. ખીલેલાં ધુલની પેઠ હેત રાખીને તેમને ખીલવન્ને.

૨. તેમના તરફ કરડી નજર કરશો નહિ; અને અત્રત જેવી મીઠી નજરથી તેના ઉપર પ્રીતિ દાખવન્ને. દરિયા જેવું ઉદાર દિલ રાખીને ફરન્ને એટલે બસ છે. આળકનાં કામળ દિલને જરાપણ કાઠ ખોદું લગાડશો નહિ.

૩. તમે તેને નકારાં કે સારાં કહેશો નહિ, અને હસતું મોદું રાખીને તેમને રાખન્ને, અને મીઠા ખોલ ખોલીને તેમને મીઠું ખોલતા કરન્ને. એવાં આળકનાં કામળ દિલને જરાપણ ખોદું લગાડશો નહિ.

૪. તેમને વિશ્વાસ દેઇને કાઠ લુલાવશો નહિ, અને એ કપટ વગરનાં આળકોમાં પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરજો; તેમજ આળકો બળ રહિત છે માટે ખુબ જખરાં થાય એમ ખીલવન્ને મતલબ કે જખરાં બનાવન્ને. એવાં જે બોળાં દિલના આળકોને જરાપણ કાઠ ખોદું લગાડશો નહિ.

પાઠ ૨૬ મો.	પાઠ ૨૭ મો.	લાજ=શરમ
ટટાર=સ્થિર	લાગ=અંગ	મળતાં=સરખાં
ફેલાયલા=જમીનને પહો-	યાદ છે=સાંભરે છે	સુમધ ગયેલાં=ચીમળા-
ળાં પથરાયલાં	લીલાંછમ=ખુબ લીલાં	એલાં, સુખાં થયેલાં
વિટળાવવું=આળુઆળુ	ટાંકણી=માથાનાળું પાત-	અચળ=એક જગાએથી
ફરી વળવું	ળું આણીયારું	ખીજી જગાએથી જમ
અંદર=માંહેના ભાગમાં,	મિડાઇ ગયું=પંથ થઇ	શકે નહિ એવા
જમીનમાં	ગયું	કાલે=ગઇ કાલે

ફેર=તફાવત બુદ્ધિપણું
મરી ગએલા=સુતાએલા
લાગણી=અસર
લગ્નમણી=એક જાતનો
ધણી .લાગણીવળો
છેડ

સંકોચાઈ=સંકડાં થઈ
અવયવ=શરીરના ભાગ;
અંગ

પાઠ ૨૮ મો.

સાઈ=સ્વચ્છ; ચોકખું
મેળવણી=મિશ્રણ, મેળ
પ્રમાણુમાં=માગમાં,
માપમાં
પાયરી દેવું=પહોળું કરી
દેવું
સુગંધિદાર=સારી વાસ

બોધ:—ધીમેથી કામ કરવાથી સાઈ
ઈશ્વર સારાં કામનો બદલો હંમેશાં આપે છે.

પા ૩૦ મો.

કવિતા ને નીતિ=કવિતા
અને નીતિનો સંબંધ

આવે એવા
કોપરેલ=કોપરાનું તેલ
ગરમ=ઉનું
ચોસલાં=ચક્રતા

પાઠ ૨૯ મો.

દુકાળ=નઠારો વખત
સમયે=વખતે
પરોપકારી=પારકાનું બહુ
કરનાર
અચક્રતા=અચાત્રતા
ગરિબગરબાં=નિર્ધન
તવંગર=પૈસાદાર. ગૃહસ્થ
ઉદાર=મોટા દિલના
ધીરાં=ધીમેથી કામ
કરનાર
સાચાં=સાચું બોલનારાં
સદગુણ=સારો ગુણ

બદલો=સાદુ.
ખોલું=ઉઘાડ્યું
પડાપડી=ઉપરા ઉપરી
પડવું તે
કાને ગઈ=ગણવાસાં
આરી
સાચાઈ=ખરાપણું, સત્ય
તવંગર=પૈસાદાર
મીઠા=લાભકારક
નોટ=કાગળનું ચલણી
નાણું [દેનાર
દાતાર=દાન આપનાર;
ઉત્તમ=સારામાં સારો
ધન્ય=શાભાશ
સખી=મોટા દીલના
હક=મેદની; ટોળાં
આગળ ધસતી=આગળ
આવતી
પરિણામ આવે છે.

જ્ઞાનજળ=જ્ઞાનરૂપી જળ
અંતરમાં=મનમાં
સતીઓ=સતી સ્ત્રીઓ

સુઝે=જડે; મળી આવે
છડ=મદ; અભિમાન
સોળ આનીનો=પુરેપુરો

સતનો=સાચનો	હથી=નાશ કરી	ખોધ=ઉપદેશ
સુધરસસમ=અમૃતના	ભોગ્ય=ભોગવવા લાયક	અનીતિ=ખોટી ચાલ;
રસ જેવી	પિતુ=પાપ	અવગુણ
નારી=સ્ત્રી	લગ્નશે=શરમાશે	આનંદામૃત=આનંદરૂપી
અવગુણકારી=તુકસાન	ઉપગમે=લાવે, ઉત્પન્ન	અમૃત
કરનારી	કરે	ખેટી=દીકરી
નાદાનીનો=મુખાંધનો	સુકવિતા=સારી કવિતા	બ્રાત=ભાઈ
કાળાયકી=કવિતાથી	દોષ=અવગુણ	જનોની=માણસોની
શુદ્ધ=સારી નીતિવાળી	કાતિ=આખર; જશ	

સમજ્યુતી:—(૧) જે બાળક કવિતાને સમજીને વાંચે તો તેની જ્ઞાનની શક્તિ ધણી વધે, જે જુવાન માણસ તેને વિચારીને વાંચે તો તેની જુવાનીનો મદ જતો રહે, જે ધરડો માણસ સમજીને મનમાં ઉતારે તો તેનામાં ધીરજ અને બળ વધે, અને હૃદયની અંદર પૂરેપૂરો રસ પેદા કરે છે.

(૨) પોતાના ધણીને હાશરતા જેવો ગણનારી નાની કે મોટી સાધ્વીઓ જે કવિતા રૂપી અમૃતરસ પીવે, તો દરેકને સાચનો રસ્તો જડે. સારી કવિતા કોઈને પણ તુકસાન કરનારી નથી, અને તેમાં હિંચાંછળાપણનો જરીકે અવગુણ માલમ પડતો નથી.

તા. ક:—અહીં કવિતાને પીવાની વસ્તુ પેચ તરીકે જણાવી છે.

(૩) કવિતાથી આખર મળે છે, સોકાનો ધણો વહાલ થાય છે. સારી કવિતા ખરાબ ચાલ ચલગતનો નાશ કરે છે અને સારી રીત બાત રાખવાની શિખામણ આપે છે. જાણકાર માણસોને કવિતામાંથી

આનંદરૂપી અમૃત મલી આવે છે. જે માણસ કવિના સમજવાની કુક્તિઓ જાણે છે તે તેને ભોગવી શકે છે.

તા ક:-આ કડીની છેલ્લી કીટીની રચના તદ્દન કદંગી છે. તેની વાક્ય રચના નીચે પ્રમાણે છે.

“જે કવિતાની શુક્તિ સમજી જાણે તેને તે ભોગ્ય પડે” અહીં “જડે” ની સાથે તાલ મેળવવા માટે “પડે” મૂકાયેલો છે. નહિ તો “ભોગ્ય થાય” એમ કહી શકાય. તેને તે ભોગ્ય પડે=તે માણસને તે ભોગવવા લાયક બને=તે માણસથી તે ભોગવાય.

(૪) જે વાણી દીકરી, બહેન, આપ, મા સાથે બોલતાં શરમ આવે, તેવી લખેલી વાણીને અનતિ-નહિ છાજતી બોલી-કહીએ; અને હુંસારા માણસોને તેવું લખવું શોભે નહિ.

પાક ૩૧ મો.	ઉમા=ચઢાવવાળા, બાળા	ઉંધટી=ઉંધતી હોય એવી
પોષક=પોષણ આપનાર;	દાળવાળા	તીવ્ર=ઝટ સમજી શકે
ખુષ્ટિકારક	ખડક=ટેકરા	એવી, જાણી શકે એવી
ભાગ્યેજ=કોઈક વખત	કહેવત=કેખાણો	પ્રવાહ=પહેવું, ચાલવું
રાંકડું=ગરીબ, ડરકણ	“ઊંટમેત્રે આંકડો અને	ખરબચડ=ખાડા ખાંચા
વારંવાર=ફરી ફરીને	બકરી મેત્રે કાકરો”=	વાળા
ગાડરિયો પ્રવાહ=ઘેટાની	આકડા સિવાયની બધી	અંગો=શરીરના ભાગ
પેઠે ચાલવું તે	વનસ્પતિ જોટ ખાય	વગડાકે=વગડામાં રહેનાર
ગાડર=મેટું	છે, અને બકરી બધી	ઠરે છે=ખસી જતા નથી
ખરડ=ભાગી જાય એવા	જાતની વનસ્પતિ ખાયછે	ટકે છે.
સાલ=કીમતી બનાત	ધાખળી=કામળી	કુદકા=ચેકડો
બડકણો=બડનારો	જડખું=ડાચું	સરદાર=કુપરી

પાઠ ૩૨ મો.

મોટી=વધારે ધણી

સમાજેલું=રહેલું

શોભાવ્યા=દીપાવ્યાં

ખુબીદાર=અખબલ

સ્થાપનાર=સ્થાપન કર

નાર, મલાવનાર

પેગંબર=સંદેશો લખ

જનાર

ધિકારે છે=નીંદે છે.

ફરજ=માણસને મુસલ-

માનને વર્તવાના નિયમ

રસુલ=પેગંબર, સંદેશો

લખ જનાર

અરબી=અરબી બાપાનું

ખેરાત=સખાવત

નમાજ પડે છે=મંદગી

કરે છે

બાંધકામ=દેવળ

પ્રદક્ષિણા=આજુબાજુ

ફરવું તે

સ્વર્ગ=દેવ લોકને રહેવાનું

સ્થાન

કુરાન=મુસલમાનોનું ધ-

ર્મ પુસ્તક

આરામ=વિશ્રાંતિ

અનુક્રમ=એક પછી એક

સંધ્યાકાળ=સાંજ; બે

કાળના જોડણીની સમ

ય; દિવસ અને રાત્રિ

કે રાત્રિ અને દિવસના

જોડણીનો સમય

પછાત=ઝોછો કેળવાયે

લો પાછો પડતો

પંથ=ધર્મના ભાગ ધર્મ

ની જગ્યા, ધર્મનો ફાટો

આખી=મધી

મજબુત=ટકાઉ

બલ્ય=મોટી અને

શોભાની

મસ્જિદ=મુસલમાનોને

મંદગી કરવાનું સ્થળ

હજરત=નઃમદાર

અદલાહ=ખુદા

ધર્મ=ફરજ, ધર્મમાં

બતાવેલી રીત

મંદગી=પાર્થના

ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે

ધર્મચુસ્ત=ધર્મના બતા

વેલા નિયમ પ્રમાણે ચા

લનારા

શરીફ=પવિત્ર

માનવી=માણસ

ઝરો=પાણીનો નાનો

વહેજો

મના કરી છે=ના પાડી છે

મોટો ભાગ=વણે ભાગે

ખલીફા=મહમુદ પેગંબર

વંશનો ઇસ્લામ ધર્મ

રક્ષક

અધીકારી ખલીફા તરિકે

=ખલીફા જેવા ખલી

ફાતી જગાએ

પાઠ ૩૩ મો.

વજાગ્યું=ગાજેલું, ચોટેલું

તેની મારફત=તે છિદ્રને

રસ્તે

સજ્જડ=ધણા જોરથી,

મજ્જુત
નિકારી=પાણી જવાની
નિક
સ્વાધી=ખાવાથી
નકકર=પોલાણ વગરનું,
સંગીન

પાઠ ૩૪ મો.

ચીકણાં=ઝટ ભાગે નહિ
એવાં
છવે છે=લીલા રહે છે
વસંતઋતુ=ચૈત્ર અને
વૈશાખ
પોષક=પોષણ આપનારો
કરમાધ=ચીમળાધ
વપરાધ જાય=પુરો થઈ
જાય
છોડ છુપે મરે=છોડને
જોઈતો ખોરાક મળે નહિ
ફળદુપ=સારો પાક પાંદે
એવી સારા કસવાળી
જુઓ પાઠ ૪૨મો તા.ક.

પાઠ ૩૫ મો.

કસરતી=કસેલું
જોમ=બળ, જોર
શોભે=જણાય; દીપે
ઠળા=યુક્તિ
આતુર=ઉત્સુક
બરપૂર=પૂરો બરેલો
વસંતઋતુ=ખીલતું અને
ભરાવદાર
વદન=મોઢું
હસતું=હસતા મોં વાળું
અપજતા=ચાલાકી
શુરાતન કેરી=ખડાકુરીની
રજેરગ=નસેનસમાં
અન્યાય=ગેરવ્યાજખી
કામ
ખમાય=વેઠાય, સહન
થાય
હજુવા=નાશ કરવા
ભોગમાં=વૈભવમાં, ભોજ
મઝામાં

જોગ=જોગવાઈ, તક.
કોડ=કરોડ
વખાણુ=પ્રશંસા
કથુ=કાંધ પથુ
ચિત્ત=મન
ઉણું રાખે=ઓછું રાખે,
ઉણુપરાખે, ખામી રાખે
ચરણુ તળે=પગનીચે
પસરી રહ્યું=ફેલાયું
સુરાતન કેરી=શૈર્ચની
ખમાય=સહન થાય
ઝુઝે=ઝઝુમે
કશો=કાંધ પથુ
નામે=નામનો પથુ
દક્ષેજત=મગ્ન
જોરસે=જલદીથી ઝટ
ટળશે=નાશ પામશે
તનનાં=શરીરના કવી
વિજ્ય ચિત (ખને)=મન
ને છુતે
શાંતિ=નિરાંત

અર્થ—કસરત કરનારો માણસ હોય તેનું શરીર ધણું જખરું હોય છે, તેનું મન હમેશાં ખુશી રહે છે; તેનો ચહેરો પણ હસ્તો જણાય છે, તેનામાં યુક્તિઓ અને ચાલાકી પુરેપુરાં હોય છે, તે કામ કરવા પણ દિમતથી ભરેલો જણાય છે, તે કામ કરી જોવાની ધમ્માવાળો અને શુરાતનની પ્રીતીની વાતોવાળો જણાય છે, તેની દરેક નસમાં જોર ફેલાય રહેવું જણાય છે, તેના ચાલચાથી પૃથ્વી ધુન્ને છે. કાંઈ ગેરવ્યાજખી તેનાથી સહન થતું નથી, અને કાંઈ ખોટું કામ જોઈને તો તે મારવાને જ તલપી રહે છે.

હે બાઈ ! તું કસરત કરવાનો શોખ રાખ, એથી નામનો પણ રોગ તને પીડા કરી શકશે નહિ, હે બાઈ કસરતના શોખથી વૈભવ ભોગવવાની પણ તને મજ પડશે. કસરત કરવાના શોખથી બધી જોગવાઈ જલદીથી મળશે. કસરત કરવાના શોખથી અનેક જાતના દુઃખનો નાશ થશે, બાઈ ! શરીરની કસરતનાં ઢું કેટલાં વખાણ કરે ? વિજયાશંકર કવિ કહે છે કે—એ તો કાંઈ પણ જાતની ઉણપ—ખામી રાખશે નહિ. મનને જીતાય છે અને શાંતિ મળે છે.

પાઠ ૩૬ મો.	આગળ વધેલા	અશો=પવિત્ર
મૂળ=પહેલાનો, પ્રથમનો	હિતજન=મદદ; આશરો	નિયમ=કાયદા
જુલમ=ત્રાસ	જેખ=શોખ	ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવાનો
વસ્યા=રચ્યા	જંગી=જખરા; મોટા	વતનીઓ=રહેનારા
ફેલાય=જમીને વસ્યા	સાહસિક=દિમતથી કામ	ધર્મની ખાતર=ધર્મ
આગળ પડતા=ધણી	કરનાર	સાચવવા માટે
મોટા વેપાર કરનારા	ખુલ્લા=ચોકખા	આશરો=મદદ; આશ્રય

બુદ્ધિશાળી=સારી

બુદ્ધિવાળા

જાહેર=સર્વનામણીવામાં

નર રતન=માણસોમાં રતન

જેવા ઉત્તમ પુરુષ

અર્થ=માટે, કાળે, વાસ્તે

ખંચાતા=અચકાતા,

પાછા પડતા

દર્શાવે છે=મતાવે છે

ચિન્હ=નિશાની

સખાવત=દાન

શામ=મડદું

દોખમુ=પારસીઓનાં મુ-

ડદાં મુકવાની જગા

ધર્મની ખાતર=ધર્મ

સાચવી રાખવા માટે

પાઠ ૩૭ મો.

દેખાવ=ચહેરો

વિકરાળ=ભય ઉપજાવે

એવો બિહામણો

વગડાઉ=જંગલી

કરડી=આકરી

બહા કરે છે=ખાય છે

હુમશેા કરતાં=મારવા

જતા

ચુકતું=ભુલતું

ભુખાળું=ગમે તેટલું

ખાવા છતાં ભુખ્યાં જેવું

સાવધ=સારચેત રહેતાર

બરાઉ=ચુન્નાદાર

કુતરાની જાતનાં=કુતરાને

મળતાં

ભરપુર વાળથી=પુષ્કળ

બરેલી, વાળના જથ્થાવાળી

હુન્નુ=છેતરે એવું

વહેમીયું=વહેમવાળું

ભરાઈ=સંતાઈ

માંસાહારી=માંસ ખાનાર

પાઠ ૩૮ મો.

વનસ્પતિ=ઝાડપાલો

કળશીઓ=થેટો

હડસેલી=ધડેલી; ઠેલી

પળે=વખતે

ગંદી=ખરાબ

તાજી=નવી, તરતની

શ્વાસમાં=દમ લેવામાં

તંદુરસ્ત=સુખી

દુર્ગંધ=નકારી વાસ,

ખરાબ વાસ

નિકા=મોરીઓ, ગંદુ

પાણી જવતો નિકાલ

નાકવાટે=નાકને રસ્તે

લયાંજ=શીષાંજ

ફરીજાય છે=અમુજાય છે

તખીયત=શરીરના પ્રકૃતિ

ગરદી=ગીરદી; બીડ; હઠ

પાઠ ૩૯ મો.

મહેનત થકી=કલોગથી

હરી=પરમેશ્વર

ફાગ=ફાગટ; નકામું

તોય=પાણી

ભરંસે=વિશ્વાસ

લુલુ=પાંગળું; લંગડુ

ધધે=ધંધામાં; રોજગા-

રમાં

આપ સમાન=પોતાના	પોથી=ચોપડી	ધણી=માલિક
જેવું; પોતાની બરાબર	શીખે થકી=ભણવાથી	તેહને=તેને
મેઘ સમાન=વરસાદની	સંસાર=સંસારમાં	તત્ક્ષણુ=તેજ વખત
બરાબર	સહાય=મદદગાર	વહિ જાય=જતા રહે
જોરાવર=બળવાન	ફળ=પરીણામ	નિમથકી=નિયમથી
સજ્જન=સારા માણસ	પરબળ=મીઠનું જોર	મુખપાક=મોઢે કરેલો
સાદુ=સહેલું	ભાગ્ય=નસીબ	પાક
તક=વખત	મોટ=મેટી; વધારે	લક્ષે=ધ્યાન આપવાથી
તાકી રહે=જોઈ રહે	શ્રમ=મહેનત	વકી=સંભવ
નિત્યે=નિત્યના; હમેશના	ખોટ=તોટા, ગેરલાભ	દરિદ્ર=દરિદ્રતા; ગરીબાઈ

અર્થ:—જો માણસો અર્ધા કામ મહેનતથી કરતા હોય તો પરમેશ્વર હમેશાં મદદગાર થાય ને તેનું ફળ નકામું જાય નહિ. ૧

૨ જો આપણે પોતે કરી શકીએ, તેવું બીજના બળથી થઈ શકે નહિ, માટે આપણા જેવું કાંઈ બળ નથી ને વરસાદના જેવું પાણી નથી.

૩ હે બાઈ નસીબનો ભરોસો ન રાખતાં મોટા ઉદ્યોગ કરજો ઉદ્યોગ વગરજ નસીબ પાંગળું છે, તેથી ધધામાં ખોટ આવે છે.

૪ ઉદ્યોગ ન કરવાથીજ આજસનું બળ વધે છે ને તે શરીર અને મનનું માલીક થાય છે, માટે તેને—આજસને ઝટ છોડી દહને હે મારા માણસો ઉદ્યોગ કરો.

૫ કાંઈ સાદુ-સહેલું કામ કરવાની જ્યારે ઇચ્છા થાય, ત્યારે તે તરતજ સારી રીતે કરવું, નહિ તો તેનો વખત જતો રહે છે.

૬ આજસ, ગરીબાઈ અને દુઃખને જણે છે, એમ માની લેજો માટે ઉંધને પણ વહાલી કરશો નહિ કારણ કે ગરીબાઈ તથ્યારથ થઈ રહે છે.

૭ મોટા મોટા મકાનો પણ રોજના નિયમથી પુરેપુરાં બંધાય છે. રોજના નિયમથી વાંચવામાં આવે તો ગમે તેવું પુસ્તક પણ મોટે થઈ શકે છે, વળી રોજના નિયમથી ધ્યાન આપીને ભણવાથી વિદ્યા પણ શીખાય છે. વળી આ દુનીયામાં નીતિ ઉઘમથી પજાય છે ને સુખ ને સુખની આશા રહે છે.

પાઠ ૪૦ માં.

પતેની=પારસી વર્ષનો
છેલ્લો દિવસ; ગ્રાય-
ચિતનો દિવસ હાલ
પારસીઓ આ દીવસ
દિવાળી માફક ઉજવે છે.

તબક્કા=ભાગ
ધંધાર=ઝગડ;

અહુરમઝદ=મહાન દેવ
ખુદા

રિવાજ=ચાલ, રીત

ભાષ્યાગે=ભાષ્યોના
જેવા સંબંધ

એકઠો=ભેગો

અંતે=છેવટે; છેલ્લા
ભાગમાં

આપદાદા=પૂર્વજો;

ધરડાએ

અતુસરે છે=તે પ્રમાણે
વર્તે છે

આપદા=ખીલેલાં

ઉત્પત્ત=પેદા

ઉત્પતિ=પેદાશ, જન્મ

સમય=વખત

દેહ=આત્મા

પાક=નિપજ તૈયાર થયે
લું અનાજ

ભણે છે=ખેલે છે, પઢે છે

અધ્યાર=સં. અધ્યયુ;

પારસી ગોર

કરાવ છે=ગાથાભણાવે છે

પાઠ ૪૧ માં.

પ્રવાહી=રેલો ચાલે એવો
પાણી જેવો

ગર=વચ્ચેનો પદાર્થ ગર્ભ
રેસા=દોરી જેવો ભાગ

ઉત્તર=જવાબ

વસંતઋતુ=ચૈત્ર વૈશાખ
એ મહિના

તા. ક. વસંતઋતુનો

પાંચમો દિવસ તે વસં-

ત પાંચમી અને તેથી

ખરી રીતે માધ અને

ફાલ્ગુન મસો. માધ

શુદ્ધિ એકમથી ફાલ્ગુ

વદી ૦)ના દિવસો

પોષક=પોષણ આપનાર
સમ્પન્ન=કુલણ મજબુત
લાંબો વખત=ધણું વર્ષ
સુધી.
ડાળી=ફળગો

પાઠ ૪૨ મો.

ડાળીઓ=ઝડોની શાખા-
નો ભાગ
વડવાઈ=વડની મુળીઓ
જટા=ચોટલી
જોગ=તપ કરનારા
વેપધારી=વેપ ધારણ
કરનારા, ઢોંગી, ડોળ
કરનારા
પવિત્રાઈ=ચોક્કાપણું
શુદ્ધ=ચોક્કામાં
જગદીશ=પરમેશ્વર; જગ
તના માલીક
વૈકુંઠ=વિષ્ણુનું રથાન
ગર=વચ્ચેનો પોચો પદાર્થ
ગુચવાય છે=ગુચાય છે
ડોળ=ધાટ

જટા ધરે=લાંબી ચોટલી
રાખતથી-
વડલા=વડવૃક્ષ, વડનું ઝાડ
કુંડાળા જેવું=ગોળાકાર
પડ=થર
ગાંધા=સાંધા

પાઠ ૪૩ મો.

યાદગીરી=સંભારણ
અલ્લાહ=સર્વ શક્તિમાન
ધધર
તંદુરસ્તી=આરોગ્ય;
શરીરની સુખાકારી
નોંધે છે=લખે છે.
લીન=એક ચિત
તખતી=લેખ
શરીફ=પવિત્ર
શબ્દે કદ્રની રાત=સત્તાની
રાત, ઉત્સવ તરીકે
પાળવાની.
જોખી=ક્યાંથી આવે છે
તે સમગ્ર નહિ એવો,
આકાશમાંથી, ગુપ્ત, છાનો

વચનો
ઉત્સવ=આનંદનો દિવસ
મશગૂલ=એકતાન
કિતાબ=પુસ્તક
ખંદગી=સ્તુતિ
ગુજરવાને=ગાળવાને
દેવતાઈ=દેવ જેવા; દિવ્ય
નજરે=ખાંખે; દ્રષ્ટિએ
પ્રગટ કર્યું=ઉત્પન્ન કર્યું
પર્વદર્શિગાર=પાળનાર,
પરમેશ્વર

પાઠ ૪૪ મો.

ધડપણુ=વૃદ્ધાવસ્થા, ધર-
ડાપણું
કાળ=વખત
પાદર=ગામની ભાગોળ
ઉજળા=સફેદ, ધોળા
ભાવે=ગમે, સારા લાગે
ઠાયા=શરીર
ગોળી=પાણી પીવાનું
ભરી રાખવાનું વાસણ-

સેવ=સેવો, ધઉંની સુતર	જોખન=જીવાની	ટેવ=ખો; ખોજ
જેવી બનાવેલી	ઉમર=આરણ્યનો ઉમરો	ગંગા=ગંગા નદી જેટલી
રાખડી=મકક ધઉં કે	અંગે=શરીરે	દૂર
ખાજરીના લોટનો ધી	નાનપણે=નાની ઉંમરમાં;	સજે=દેખાય
અને ખાંડથી બનાવેલો	જીવાનીમાં	કાયા=શરીર
નરમ પદાર્થ	કેશ=વાળ	ધૂજે=કંપે; હાલે

સમજીતી-ભક્તિ કવિ નરસિંહ મહેતા ગાય છે.

(૧) આ ઘરડાપણું કાણે મોકલ્યું. હું તો જાણતો હતો કે જીવાની બધો વખત રહેતી હશે, પણ હું તો ઘરડો થયો. આ ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

(૨) આ હાલતમાં ઘરનો ઉમરો પણ હુંગર જેવો ન ઝોળંગી શકાય એવો બન્યો. ગામની ભાગોળ દૂરના દેશ જેવી બની, પાણી પીવાનું ભરી રાખવાની ગોળી ગંગા નદી જેટલી દૂર થઈ અને શરીર ઉપરનાં વાળ સફેદ થયા આવું ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

(૩) નાની ઉંમરમાં દાંત મજબુત હોવાથી લાડવા ખાવાના ગમે છે, પણ વૃદ્ધવર્યામાં સેવો ખાવાની ગમે છે અને દરરોજ રાખડી પીવાને જોઈએ છીએ એવી ઘડપણની ખરાબ ટેવ છે. આવું ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

(૪) આવી સ્થિતિમાં આંખે દેખાતું નથી, શરીર હાલ્યા કરે છે, ખાધેલો ખોરાક પચતો નથી, અને ખેંસી રહેવાતું નથી. આવું ઘડપણ કાણે મોકલી આપ્યું ?

પાઠ ૪૫ મો.

જેમતેમ=પરાણે
અટક્યાળાં=અડપલાં
કરનારાં
પાર=છેડો
નાથ=ધણી
ગતિ=દશા
વનદેવી=વનની દેવતા
નમ્ર=વિવેકી
ધરશે=લાવશે
ગર્વિષ્ટ=અહંકારી
મમણા જેવું=સ્વપ્ના
જેવું
દુકાન=હાટ
મેદન=હક, ટેળું
વિટળાઇ વળતા=ચારે
તરફ ફરી વળતાં
છુટકો=મોક્ષ, સુક્રિત,
છેડો, અંત, નિકાલ
મિઠાઇવાળો=કંદોઇ મીઠા
પદાર્થો વેચનાર
મન માનતું=મનને લાવે
એવું, મનને રૂચે એવું

છુંદી-કચરી
જીવન-નિર્વાહતું સાધન
ખેલી-વચન
મદુષ-મદુષવાળી, મદુ
ગરતા જેવી
મોહ પામી-પ્રેમ લાવી
અભિમાન-અહંકાર,
ગર્વ
સધાશે-જોડાશે
ગુમ થઇ-સંતાઇ ગઇ,
અલોપ થઇ
ખાતરી-સાબિતી
ખોજન કરો-ખાઓ,
જામે
ચક્રિત-અગ્નયમ

પાઠ ૪૬ મો.

ફરી ગયું-અદલાઇ ગયું
વિરૂધ્ધ-ઉલટો
રમ્મ-પરવાનગી
વાણી-ખોલ
પ્રધાન-મોટો કારબારી,
દિવાન

કપુલે-મતે
ફાંફા-ખાલાં; ગોથાં
મેળવવાને-જોડવાને
“તડાક દબને”-“તડમ”
અવાજ કરીને
પ્રાર્થના=અરજ
વચ્ચું=ચ-ચું,
માલીક=ધણી
ગુજરાન=નિર્વાહ, પોષણ
નિદે છે=વખોડે છે
હાલત=રિયતિ
રાજમહેલવાસી=રાજના
મહેલમાં રહેનારાં
એકાંતમાં=કોઇ માણસ
ન હોય એવી જગ્યાએ
ફાવે છે=અતુકુળ પડે છે
માફક આવે છે.
શિક્ષા=ફંડ
કાખેલ=હોશિયાર
લાયક=હોશિયાર
નીચ કુળની=હલકા
કુળની
વૈભવ=મોજા મઝા

ઉછર્યો હોય=મેટા થયા
હોય

પાઠ ૪૭ મો.

આવરદા=આયુષ્ય જીવન
મૃત્યુને વશ થાય છે=મર-
ણ પામે છે.

મુડદાલ જેવા=મડદા
જેવા

ચંત્ર=સંયો

ખિમારી=મંદવાડ

જનમથી=જનમે ત્યારથી

પુરાવો=પુરો કરવો,

ઉમેરવો

પરિશ્રમ=મહેનત

સ્વાદિષ્ટ=સ્વાદવાળું

ચકકર આવવા=ફેર

ચઢવા

ભાગ્યશાળી=નશીબદાર
ચઢતી વયમાં-જીવાનીમાં
ઢીલા-નરમ
પુષ્ટ-શરીરે તાજ
વિકારી-વિકાર કરે એવું
રોગ કરે એવું
પાયનશક્તિ-પચાવાની
શક્તિ
અમીર-મેટા માણસ
લહેજત-મજા
જાંદગી-જીવન

પાઠ ૪૮ મો.

તરેહસર-જીદીજગતનું
ઢાંકણ-ઉપરનું ચામડું
ઢાંકવાનું સાધન
પેટ ધસડો-પેટ જમીન

ને ધસડાવું જાય અરી
રીતે વર્ણુવું છે લખ્યું છે
અર્ધે રસ્તે-મધ્ય ભાગ
માં, ચાલવાની લાંબાઈ
ના અર્ધા ભાગમાં
નિરાંતે-સુખથી
ઉતાવળા સો બહાવરા-
ઉતાવળે કામ કરવા
જતાં ગમરામણ થવા
થી પાછા પડી જવાય છે
ધીરા સો ગમીર-ધીમા
શથી કરેલું કામ શાંતિ
થી સારી રીતે થાય છે
સંકાચી લે છે-સાંકડું
કરી લે છે ખેંચી લે છે.
સરત-હોડ, કપુલાત
સરખી રીતે-એકની એક
ચાલમાં

ખોત્ર-આપણે કાંઈ પણ કામ કરવામાં ઉતાવળા થવું નહિ
ધીમાશથી અને શાંતિથી એક સરખી રીતે કરવાથી તેમાં થાકી જવાનું
નથી તેમ અકળામણુ પણ થતી નથી, તેથી તે કામ સારી રીતે પાર
પડે છે.

૫૧૪ ૪૯ મો.	કળ્યુ-ભાગ્યુ	સ્કાટિક-એક જાતનો
કાટ-ગળે	અનુખળે-ઉખળા સાથે,	ઉત્તમ મણી
સુત-કુંવર; દીકરો	ખાંડણી સાથે	પ્રતિબિંબ-પડછાયો
કચે-કચે ઠેકાણે	પ્રાણવલ્લભ-જીવ જેવો	તેહની-પડછાયાની
સ્તંભ-થાંભલો	વહ લો	હરખતો-રાજ થતો
નિરખતો-જેતો	ખળતર-સંસારનો સંતાપ	શ્યામ-શ્રી કૃષ્ણ
હૈયામા-મનમાં	દયાના-કવિ દયારામના	પાત્ર-વાસણ
હહ-જીહ, જક	છોડવ્યો-મુકાવ્યો	રાંક-ગરીબ
દધીનું-દહીનું	દેવ-પરમેશ્વર	

ઢાળ.

મારો કુંવર એવો ગળે વળગતો કે છોડાવ્યો છુટતો હતો પણ નહિ. તે મારો પુત્ર કયાં ગયો, હે પરમેશ્વર હું હવે કયાં જઈં.

કિંમતી સ્કાટિક મણીના થાંભલામાં પોતાનો પડછાયો તે જોતો. પડછાયા સાથે રમવાને તે મનમાં ધણું રાજ થતો.

તે હડીલો થવાથી તેને જ્યારે વળગીને માખણ આપવામાં આવે અને તે જ્યારે હેહું પડી જાય ત્યારે જો મા આ તો નથી ખાતો એમ કહીને તેને માટે શ્રીકૃષ્ણ રડતા હતા.

એક વખત હહીં ભરવાનું વાસણ એનાથી બાગ્યું એ તેનો વાંક થયો, તેને માટે મેં ખાંડણીઆ સાથે બાંધ્યો ત્યારે તે ગરીબ જેવો થઈને બેસી રહ્યો.

તે વખતનું એનું મોહું મને યાદ આવે છે. તે દિલ્લગીરીમાં મારું હૈયું બળે છે. જેથી દયારામ કવિના પ્રાણથી પણ વહાલા જે પ્રજા, તે જો મળે તો આ સંસારનાં સર્વે દુઃખ નાશ પામે.

પાઠ ૫૦ મો.

પત્ર-પાંદડું; કાગળ
તાડ પત્ર-તાડનાં પાંદડાં
ભોજપત્ર-બરફવાળા
પહાડમાં થનારા ઝાડના
પાંદડાં.
વર્તમાનપત્ર-ચાલતા
વખતની હકીકત બતા-
વનારું ચોપાનીયું.
આમ-આવી રીતે
પારદર્શક-આરપાર
જોઈ શકાય એવો
ઢાંકવાનાં-ઢાંકી મુકવાનું
ઢાંકણું; ઢાંકવાની
વસ્તુ
સમાજો-મંડળો
અગત્યની-અરૂરની;
કામની
બનાવટ-બનાવવાની
રીત
રેસાવાળા પદાર્થો-દોરા
જેવો ભાગ જેમાંથી
નીકળે છે તે પદાર્થ

શુભારે-આશરે
કચુંબર-પરચુરણ કરેલા
ડુકડા.
પિડ=ગોળા.
પ્રવાહી=નરમ, પાણી
જેવો.
નીતરી જાય=ગળી જાય
નીકળી જાય.
પરદેશ=બીજા દેશ.
દાખલો=દ્રષ્ટાંત.
સુધારેલા=કેળવણી
પામેલા.
સેવા બજાવે છે=કામ
કરે છે.
ખ્યાલ=વિચાર.
દૂર કરવા=ઠાઠી નાંખવા
અગાઉ=પહેલાં
જામી જાય=ઠરી જાય છે
સફાઈ=સુવાળું, ચમણું
ચોખ્ખું
આધાર=આશરો

પાઠ ૫૧ મો.
બેઠ=તકાવત

વિકાસ પામી=મોટું થઈ
વધીને
મુખ્ય નસ=ધોરી નસ,
નરી આંખે=એકલી આં-
ખથી, કામ કે એવી
વસ્તુની મદદ વગર ખુલી
ઉઘડે છે=ખુલ્લાં થાય છે
મુખ=મોઢું
કચરાનાં=ધુળ કે એવા
બીજા પદાર્થનાં.
અંકુર=ફણુઓ.
નસો=રેષા
છત્તર=છત્રી
છિદ્રદારા=છિદ્રને રસ્તે
જીવનને=જીવવાને
પડ=થર
ચિમળાષ=કરમાઈ
નહિતર=નહિ તો
તોડી નાંખીએ=ચુંટી
નાંખીએ
મરી જાય=સુકાઈ જાય

પાઠ ૫૨ મો.
ઝાડીઆ=સોબતી, બાષ્પ
બંધ

સાંસા પડવા માંડયા= અડચણ પડવા માંડી
 દુઃખ પડવા માંડયું
 દયાણુ=આગ્રહ
 આળસનેહી=તાનપણની
 પ્રીતીવાળા, આળાપ-
 ણના મિત્ર
 ખિન્નવાઈ=ચીડાઈ.
 ગુસ્સે ચઢ્યું.
 ખાખ=રાખોડી.
 ગુફા=કોઈ જોઈ શકે
 નહિ એવી જગા.
 ભંગાણુ પડયું=કંઈમાંથી
 ભંગ્યો.
 વિધિ=ક્રિયા,
 હરણ કરવું=જ્ઞાનામાના
 લાભ જવું
 લગ્ન કર્યું=પરણ્યા
 આળ=ખોડું તહોમત
 શોધવા=ખોળવા
 પારિજાતકનું ફુલ=ઈંદ્ર-
 વૃક્ષનું ફુલ
 મનાવ્યું=રાજી કર્યા

મહેણું=ખોટાં વચન,
 માઠું લાગે એવા ખોલ.
 રિસાયાં=રેમણું લીધું
 અણખોલ્યા=ખોલ્યા વગર
 પાઠ પડે ખો.
 સત્કાર કર્યો=આવકાર
 દીધો.
 ખમી રહ્યા=સહન કરી
 રહ્યા.
 સહનશીલતા=સહન
 કરનાર
 ફોજ=લશ્કર
 સારથિ=રથ હાંકનાર
 રણમાં=લડાઈમાં
 ગોઠવાયાં=કેળાં રહ્યા
 ખેદ પામ્યા=સગાઓને
 જોઈ મન પાછું હઠ્યું,
 દુઃખ ઉપજ્યું, ગળ-
 ગળા થયા.
 ગીતા=શ્રી કૃષ્ણ ભગવા-
 નના ઉપદેશનું પુસ્તક
 યાત્રા=ઉપદેશ, બોધ

નિર્ધાર=નક્કી
 ભગવદ્ગીતા=ભગવા-
 નના ઉપદેશનું પુસ્તક
 ધર્મ પુસ્તક=ધર્મના
 નિયમોનું પુસ્તક
 સંસારસુ=સંસારમાં
 સરસોં=વળગેલો, આનંદ
 પામનાર
 દાસ=મક્તા, સેવક
 લેપાય નહિ=મોહ પામે
 નહિ, ન્યારો રહે.
 ફરજ તરિકે=ધર્મ
 માનીને
 પરિણામ=ફળ
 સમાધાન=શાંતવન
 મર્યા પર્યા=વળગ્યા
 ફરજ બજાવી=કામ કરી
 અત્યંત=વધારે, ઘણા
 આતુર=ઇચ્છાવાળા
 કુંઠ=સ્વર્ગ.
 અદોગી=ટેકો દષ

પાઠ પઠ મો.
 નાગદમન=નાગને વશ
 કરવો તે.
 જળકમળ=પાણીમાંના
 કમળને
 છાંડી=છોડીને
 સ્વામી=ભરથાર
 જગશે=ઉંઘમાંથી જગૃત
 બાળહત્યા = બાળકને
 માર્યાનું પાપ
 ભુલ્યો=ભુલો પડ્યો.
 વેરીએ=દુશ્મને
 વળાવિયો=મોડ્યો;
 રસ્તો બતાવ્યો વળા-
 વાનું કામ સારે રસ્તે
 ચઢાવવાનું છે, પણ
 અહીં કવિએ “અવળે
 રસ્તે ચઢાવ્યો” એવા
 અર્થમાં “વળાવિયો”
 શબ્દ વાપર્યો છે.
 નિશ્ચય=નક્કી
 કાળ=મોત
 કાળજ ખુટ્યો=આવી

બન્યું, મોત આવ્યું
 અહિંયાં=આ ઠેકાણે
 નાગણુ=નાગની સ્ત્રી
 નાગનું શીશુ=નાગનું
 માથું
 કાઠામણી=દેખાવડો,
 રૂપાળો, મનોહર,
 વરણાગીઓ.
 અળખામણી=હેતુ વગ-
 રનો, વહાલો નહિ તે
 નટવર=નાચનારામાં શ્રેષ્ઠ
 કહાનડો=કાનુડો, શ્રીકૃષ્ણ,
 નંદ યશોદાનો બાળક
 પુત્ર
 લાખ સવાનો=સવાલાખ
 રૂપીઆનો
 દોરીયો=દોરો, સોનાથી
 ગુંથેલી સેરોનું ધરણું
 ચરણ ચાંપી=પમ દાખી
 બળવંત=મળવાળા,
 જોરાવર, શુરવીર
 બારણે=બાંગણે
 નાચિઓ=નાક વીંધી

તેમાં દોરી બાલીને
 વશ કર્યો
 ફેણુ=માથાની ફેણ
 ગાળે=ગર્જના કરે
 વિલાપ કરે છે=મોટેથી
 રડે છે, રાગ કાઢીને
 રડે છે
 કંથને=સ્વામીને, ભરથા-
 રને, ધણીને,
 ભગવંત=મગવાન
 મોતિએ=મોતી વડે
 નરસૈયાના નાથ=શ્રીકૃષ્ણ
 ભગવાન
 શીદ=શા માટે, શા
 કારણે
 જુગટુ=જુગાર, પાસાની
 રમત
 કોડીલો=હાંશીલો, હમંગી
 મોજલો, રૂપાળો
 નહાનકડો=નાનો
 જગાવિયો=જમત કર્યો
 ટુંકવે=ટુંકાડા મારે
 હાથીઓ=હસ્તક નક્ષત્રમાં

હાથીઆ નક્ષત્રમાં | અપરાધી=ચુન્હો કરનાર | વધાવિયા=પોકયા
વિનવે=વિનંતી કરે | થાળ ભરી=થાળી ભરીને | છોડાવ્યો=મુકાવ્યો

“ કાડિલો ” અને “ કાડામણો ”નો અર્થ એકજ છે.

સમજૂતી:-(૧) નાગણુ શ્રીકૃષ્ણને કહે છે કે તું પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ, નહિ તો અમારા સ્વામી ઉદ્ધમાંથી જન્મીત થશે તો તને મારશે તેથી મને બાળકને માર્યાતું પાપ લાગશે. માટે પાણીમાંના કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જ.

(૨) નાગણુ કહે છે-હે બાળક તું રસ્તે ભૂલો પડ્યો છે. કે તારા કાંઈ દુશ્મને મોકલ્યો છે, તું અહીંયાં શા માટે આવ્યો છે. નક્કી તારું મરણ આવી પહોંચ્યું છે. માટે પાણીનાં કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જ.

(૩) શ્રી કૃષ્ણ કહે છે-હે નાગણુ હું કાંઈ મારગ ભુલ્યો નથી કે મારા દુશ્મને મોકલ્યો નથી. મથુરા નગરીમાં જુગાર રમતાં હું નાગતું માયું હાર્યો છું તે લેવાને આવ્યો છું, પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

(૪) નાગણુ કહે છે-તું રંગમાં સારો છું, રૂપમાં પુરેપુરો છું, તું હોંશીલો ને દેખાવડો દીસે છે, તારી માતાએ કેટલાને જન્મ આપ્યો છે કે તેમને તું અજાણ્યો છે. માટે પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

(૫) શ્રીકૃષ્ણ કહે છે-મારી માતાએ ધણુને જન્મ આપ્યો છે, તેમાં હું તેનો નામનારામાં શ્રેષ્ઠ છું, તારા નાગને જગાડ. મારું નામ કાળો કૃષ્ણ છે. પાણીમાંના કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જ.

(૬) નાગણ કહે છે-સવા લાખનો હાર છે તે તને આપું છું. આ દોરો પણ આપું છું, કૃષ્ણ કહે છે-હે નાગણ તારે ધરમાં ચોરી કરી માટે કરવી. પાણીમાંના કમળને છોડી ચાલ્યો જ.

(૭) પગ દાખીને અને મુઠ્ઠા તાણીને નાગની સ્ત્રીએ કાળા નાગને જગાડ્યો, ને કહ્યું હે શૂરવીર તમે ઉઠો. આપણે આંગણે કાંઈ જાળક આવ્યો છે, પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

(૮) બન્ને બળવાન બાથે પડ્યા, કૃષ્ણે કાળી નાગને નાક વીંધીને દોરી ધાલીને વશ કર્યો. તે તેની હજાર ફણાઓએ ફેંદાડા મારે છે, તે અવાજ હાથીના નક્ષત્રમાં આકાશ ગાજતું હોય તેવો લાગે છે. પાણીમાંના કમળને છોડી તું ચાલ્યો જ.

(૯) સદ્રણી નાગની સ્ત્રીએ લાંબા રાગથી રડે છે, એટલા માટે કે અમારા નાગને ઘણું દુઃખ આપશે. તેને મથુરા નગરીમાં લઈ જશે અને કાળી નાગનું માથું કાપી નાખશે. પાણીમાંના કમળને છોડીને તું ચાલ્યો જ.

(૧૦) નાગણો બે હાથ જોડીને વિનંતિ કરે છે કે હે સ્વામી હમારા ભરથારને છોડી દો. અમે કાંઈ પણ સમજ્યાં નથી ને અપરાધી છીએ. અમે તમે ભગવાનને ઝોળખ્યા નહિ પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

સરવે નાગણોએ મોતીનો દયાળ ભરીને શ્રીકૃષ્ણ વધાવી લીધા અને નરસી મહેતાના નાથ શ્રીકૃષ્ણ પાસેથી નાગને છોડાવ્યો, પાણીમાંના કમળને છોડીને ચાલ્યો જ.

પાઠ ૫૫ મો.
 સોલકી=રજપુતની એક
 જાત
 પાણું=ફરીથી
 ચાવડા=રજપુતની એક
 જાત
 હાથ ગયું=હાથમાંથી ગયું
 કમળમાંથી ગયું
 અપાસરો=જોનના સા-
 ધુએને રહેવાની જગા
 સં. ઉપાશ્રય
 પજવવાં=દુઃખ દેવા,
 નડવા
 લુંટાફ=લુટ કરનારા
 પેરોણાગત=ચાકરી
 પધરાવી=સ્થાપના કરી
 પદવી=હેઠા; સત્તા
 પ્રધાન=હાલ જેને દીવાન
 કહે છે તે, મોટા
 કારભારી
 ચાણી=મુકામ
 છોડાવી=મુકાવી

તીલક=ટીલું
 દોરાસર=જોનોતુ મંદિર
 પાઠ ૫૬ મો.
 જિહ્વાગીતે=જીવવાને
 ઝરણો=વહેણા
 વજન=માર, તોલ
 વરાળ=ગરમીથી થયેલું
 પાણીનું બીજું રૂપ
 ખરફ=કરા, ફરી ગયેલું
 પાણી
 ટાંકાં=જમીનમાં છોખ'ધ
 ટાંકી કરી હોય તે
 ડોગળીયું=કાલેરો
 સરોવર=મોટું તળાવ
 સાગર=મહાસાગર; મોટા
 દરિયો
 કાળીજ=કરમકલો
 રૂપમાં=ધાટમાં; આકારમાં
 ફાટી નીકળ્યો=ચાલતો
 થયો

પાઠ ૫૭ મો.
 મિનિટ=કલાકનો સાઠમો
 ભાગ
 કલાક=દિવસનો ચોવી-
 સમો ભાગ
 આંક=અંક; આંકડો
 પાઠ ૫૮ મો.
 કાપ=સરખા ભાગ કરેલો
 લીંટા
 સહેજ=થોડાક
 કમ=એકઠી
 ખસેડું છું=આધે કરે
 છું; ખસવું છું
 પાઠ ૫૯ મો.
 કલેક્ટર=જીલ્લાનો ઉપરી
 અધિકારી
 સદર મથક=રહેવાનું સ્થળ
 સંગમ=ખેનદીનો મેળાપ
 થાય તે જગા
 મહાભારતનો સમય-કૌર-
 વ પાંડવની લડાઈનો
 વખત

માતબર=પૈસાદાર
 છાવણી=મુકામ
 કુંડ=ચારે બાજુએ બા-
 ધકામ કરેલું હોય એવું
 તળાવ
 પીડાતો=દુઃખ પામતો
 અદ્ભુત=નવાઈ ઉપજાવે
 એવો
 ફરતાં=ચારે તરફ
 મથાળા ઉપર=ઉપરની
 બાજુએ
 કમાન=કામઠાના આક-
 રની દરવાજા જેવી
 સીડી=નીસરણીના ઘાટની
 પથરની બાંધેલી
 પુસ્તકાલય=પુસ્તકો એક-
 ઠાં કરેલાં હોય એવું
 • ઠેકાણું, લાયબ્રેરી
 સ્વાધીન=તાબે; કબજે
 અકીક=એક જાતનો કિં-
 મતી પથર
 જોમ=જળ, જુરસો
 પતો=શોધ, જડવું તે

વિશાળ=મોટો
 ઠંગાવવા=લટકાવવા
 પ્રસિદ્ધ=પ્રખ્યાત; જાણીતું
 સાહસિક=હિંમતથી કામ
 કરનાર
 સ્વર્ગસ્થ=સ્વર્ગમાં વસેલ
 ભરચક=ભરેલો
 ધીરધાર=લેવડ દેવડ,
 નાણાંની આપણે કરવીતે
 કુશળ=હોશિયાર
 આગળ પડતા=ધણી
 ફળવણી પામેલાં
 નરરતનો=કિતમ પુરષો
 વતની=રહેનારા
 રસાળ=ફળદ્રુપ; કસવાળી
 પતો=શોધ; જડવું તે
 પાઠ ૬૦ મો
 જાત્રાના=તીર્થના
 દંતકથા=મોદાની વાર્તા
 વૃદ્ધ=ધરડો
 હરજી=શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન
 ભુલ્યો=વિસર્યો

ગાન=ગાયન; ભજન
 ધન્ય=શાબાશ
 વહેલ=ગાડું
 વાયુથી વિશેષ=પવનથી
 પણ વધારે જોરથી
 સાખી=સાક્ષી, નિશાની
 મુકા
 લીંબ હેઠ=લીમડાનીનીચે
 ભેટ=ભગવાનના આગળ
 કાંઈ રોકડ રકમ મુકવીતે
 મુતિ=પ્રતિમા
 પરમ=મોટો
 ચિંતા=ફિકર
 દેહનું જ્ઞાન=શરીરની
 શુદ્ધિ
 કુરખાન=સફળ; ફળદાયી
 વાંલે=ભગવાને
 દૂર=તેજ
 દાખ્યું=જતાવ્યું
 ગોપાળ=શ્રી કૃષ્ણ
 સંધ=જાત્રાળુ લોકો
 નીરે=નાંખે.
 ચાર=ચાસ

પુર્યા=પુરા કર્યા.	પુઝરી=પુઝ કરનાર	ટાળ્યા=કાઢી નાંખ્યા
મજબ=મુસાફરી	તુલા કરી=તોળી, જોખી	કઠિણતા=કઠણાશ
ચુર પ્રતાપે=ચુરની મહે-	પલ્લામાં=ત્રાજવામાં	બવ્ય=સુંદર, મોટી અને
રઆનીયા	નાઉમેદ=નિરાશ	શેબિતી
કોડ=હોંસ, ભાવ, ઉત્સાહ,	પદ્ય=પદ, કવિતા	પંથ=ધર્મનો ફાટો
ધમ્મ, ઉમેદ,	લાળ્યા=જોયા	સર્થો=ફલાયો
નરમે=નરમેરામ કવિ	સંદેહ=મનના વહેમ	

પાઠ ૬૧ મો.

વીરનાં વારણા. { બાઈનાં ઓવારણાં. વહાલાં માણસોને કાઢને ખરાય
નજર ન લાગે કે માઠું ન થાય માટે ઓવારણાં
લેવાય છે વહાલાંને માથે હાથ ઉતારી ટાવકા
ફાડી ખરાય નજર ઉતારવામાં આવે છે.

અમ્મા=તાઈ બલુ થાયો	વિરાજે=શેભે	વાવેલાં હોય એવા ખાગ
મોખામુલો=ધણો કીમતી	રાજમંદિરે=રાજ દર-	કુળ=વંશ, ઓલાદ
સુહાગી=સોલિતો, સુંદર	બારમાં	ઉરનો=હૈયાનો
ગગન ચાંદલો=આકાશમાં	પારણે=ધોડીઆમાં	માવડી=હેતવાળી માતા
રહેલો ચંદ્રમા	પારણામાં	દીધી=આપી
રાજ=રાજ	કુલવાડી=કુલનાં ઝાડ	દેવે પરમેશ્વર

લી. ૧-૩ મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા ! હું તેના એવારણાં
લેવાને જઈ મારો ભાઈ ધણોજ મોખા મુલવાળો છે ! એવા મારા
ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૪-૬ એક તો આકાશમાં રહેલો ચંદ્રમા ધણો શોભત
તેવો ખીજે મારો ભાઈ શોભે છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૭-૯ રાજા તો દરબારમાં શોભે છે, તેવીજ રીતે મારો
ભાઈ પારણામાં શોભે છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૧૦-૧૨ ચંપાનું ઝાડ ડુલવાડીમાં ખીલી રહે છે ? તેવીજ
રીતે મારા વંશમાં મારો ભાઈ ખીલે છે ? એવા મારા ભાઈને
ધણી ખમ્મા !

લી. ૧૩-૧૫ એક તો મારા હૈયાનો આનંદ છે, તેવોજ ખીજે
આનંદ મારો ભાઈ છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા !

લી. ૧૬-૧૮ પરમેશ્વરે મને હેતાળુ મા આપેલી છે, તે માતાએ
મારો ભાઈ આપેલો છે ? એવા મારા ભાઈને ધણી ખમ્મા ! હું
ભાઈનાં એવારણાં લેવાને જઈ.

પુસ્તકે ઉભના ડિક્ટેશનના અધરાશખ્દો.

કાંતિમાન	લક્ષ્મીવિલાસ	ગોવર્ધન
પૂછયું	ઈસારત	અન્નપુટ
વિશ્વાસ	પ્રસન્ન	નૈવેદ્ય
ચુકિત	સિદ્ધપુર	આગતાસ્વાગતા
હુનિયા	દ્વારકા	યમદ્વિતીયા
ગર્વ	શૌર્ય	પૂછડી
બુદ્ધિ	લલેજત	છિદ્ર
અવશ્ય	પ્રશંસા	તીવ્ર
કુકડે કુકિક	વિજયી	કૃપાળુ
પ્રાચીન	પ્રાદ્વાલ્ય	પ્રખ્યાત
અભ્યાસ	સ્વર્ગ	શ્રીમંત
વસ્તી	નિર્ભય	યાદદાસ્ત
વન્ય પક્ષી	રાજ્યાભિષેક	અત્યંત
પ્રાણી	હરિદ્રતા	સંપ્ર:સ્થાન
બુલ બુલામણી	તથાસ્તુ	ગરમત
હિંદુસ્તાન	વસ્ત્ર	ગર્વિષ્ટ
કલકત્તા	સગાંસ્નેહી	સ્નેહાળ

પચરંગી	મકંટ કંઠ	પરાકેમ
મરકરી	ઉત્તાનપાદ	પરસ્પર
કર્કુપી	સુરચિ	સન્નનતા
લકકડખોદ	વૈકુંઠરાય	પર્જતા
જિંઘટો	મૃગલી	દુરાત્મા
દર્મિયાન	નિશ્ચય	દ્વારિકાધીશ
ચતુર્દશી	ભકિત	ઉદ્ધાર
પૃથ્વી	ધરસુત્ર	શંખોદ્ધાર
શ્રી કૃષ્ણ	સુગંધીદાર	પ્રભાસપાટણ
પ્રસરાબ્યો	પ્રાંતિક	પ્રાચીન
જ્ઞાનેશ્વર	કાષ્ટિક	સ્થાપના
ઈંદ્રાસન	પદાર્થ	ચૂરેચૂરા
વિષ્ણુ	યુદ્ધ	અહલ્યાબાઈ
અનિરૂધ	કિષ્કિંધા	યાત્રાળુ
પ્રિટિશ	ફતેહ	રામમૂર્તિ
અંગ્રેજ	મહિષાસુર	સન્નર્થી
અતિ પવિત્ર	સંકાંત	કટ્ટા
શંકરાચાર્ય	અન્યોન્ય	ઉદ્યોગ
કુર	તથાસ્તુ	પ્રોફેસર
શિક્ષા	તિલગુળ	સદાવ્રત
બહેરા	ઉત્સવ	ધકકે

છેલ્લી	બુદ્ધિશાળી	મહાસરીક
પરમેશ્વર	નરરતન	પ્રદક્ષિણા
સદ્ગુણ	જરથોસ્ત	ધર્મપુસ્તક
પ્રભુકૃપા	અગ્નિ	શુકવાર
કાશ્મીર	ચિત્ત	સંધ્યાકાળ
વૃદ્ધ	અધ્યારૂ	મુચુકુંદ
આનંદામૃત	પ્રિય	વિદ્ધર્મ
શુદ્ધ	બુદ્ધ	રૂકિમણી
મસ્તિશ્ક	સુકીર્તિ	સત્રાજિત
અલ્લાહ	લ્હાણાં	સત્યભામા
ધિક્કાર	ઠ્ઠાલાં	ઈંદ્રાદિક
ધર્મચુસ્ત	ઉત્પત્તિ	ઈંદ્રાવૃક્ષ
ઉત્પન્ન	પ્લોક	ગોવિંદજી
શ્રવણ	પ્રવાહી	મંદિરિયું
યાત્રા	વૈકુંઠ	રાજસૂય યજ્ઞ
પ્રદેશ	રખીઉલઅવલ	પવિત્ર
દંતકથા	વિદ્વાન	સાહિત્ય
સુન્ની	સ્તુતિવાક્યો	સ્પર્શ
નક્કર	ભવિષ્ય	ધર્મક્રિયા
પ્રગટ્ટપ	ઈસ્માઈલ	સંસ્કૃત
અઝઢેઝડ	પરવરદીગાર	ઘેહુસ્ત

લુચ્યું
 સુધ્યું
 વનસ્પતિ
 દુર્ગધ
 સ્વચ્છ
 તંદુરસ્ત
 પૂર્વજો
 ધંબાર
 વિરૂદ્ધ
 ગર્વયો
 સ્થિતિ
 અનુકૂળ
 પાચનશક્તિ
 પકવાન
 સ્વાદિષ્ટ
 જિંદગી
 વર્ણવ્યું
 વર્તમાનપત્ર
 પારદર્શક
 છિદ્રદારા
 સાંદીપનિ

બાળસ્નેહી
 દુર્યોધન
 અભ્યુન
 ભગવદ્ગીતા
 ધર્મપુસ્તક
 નિધાર
 યુધિષ્ઠિર
 હસ્તિનાપુર
 અલ્હેતો
 સ્પ્રાટિક
 પ્રાણુવલ્લભા
 પ્રતિબિંબ
 જયશિખર
 બાળહત્યા
 ખુટયો
 કલેકટર
 જન્માષ્ટમી
 મોરધવજ
 પ્રસર્યો
 સિદ્ધરાજ
 ઠાણીલક્ષ્મી

સરસ્વતીચંદ્ર
 સ્વર્ગસ્થ
 બુધિશાળી
 મૂર્તિ
 સ્વચ્છ
 કાતિંકી
 સ્થયાત્રા
 ચક્રવર્તી
 કૃષ્ણભક્તિ
 લશ્કર
 જયસિંહ
 પુસ્તકાલય
 સત્યનામ
 પુળરી
 વૃદ્ધ
 પ્રતાપે
 દારકા
 નરસિંહ
 જિલ્લો
 સ્વામિનારાયણ
 સ્વાધીન

૪૬

ચૈત્રી

સોમશ્વર

પ્રસિધ્ધ

પ્રસિદ્ધકતા

નર્મદા

દંતકથા

ક્ષત્રિય

પ્રલ્હાદ

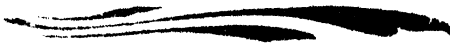
પુંડરીક

મે બાલ

હાલમાં ત્રિવેદી વાંચનમાળાનાં પુસ્તકો ગુજરાતી
પ્રાજ્ઞાઓમાં ચાલેતાં હોવાથી આ માલના ત્રીજા પુસ્તક
(આવૃત્તિ ૧૯૨૮)ના અક્ષરા શબ્દોના અર્થો, કોઈ કોઈ પાઠ
માંથી નીકળતા બોધ, કવિતાની સમજૂતી વગેરે સરળ
માધ્યમોમાં આ ચોપડીમાં આપ્યા છે. આથી વિદ્યાર્થીઓની
કુશલતાઓ દૂર થશે એટલું જ નહિ પણ શિક્ષકના કાર્યમાં
સરળતા થશે. આ ચોપડીની તૈયારી એક કુશળ સાહિત્યકર્તા
પ્રાચીન થયેલી છે, એટલે શિક્ષકને પણ તે મદદગાર થશે.

જાહેર ખપ્પર.

હમારે ત્યાં દરેક જાતનાં પુસ્તકો તથા સ્કુલને ઉપયોગી
રેશનરી સામાન ઘણાજ પ્રિયત્વે ભાવથી મલે છે.

નીચેની યોપડીઓ હમારે ત્યાં જથ્થાબંધ મલે છે.

ત્રિવેદી પેડીના અર્થ ૦-૩-૦	હિન્દી શિક્ષાવર્તી ૧ અર્થ ૦-૩-૦
ત્રિવેદી બીજીના અર્થ ૦-૪-૦	,, ૨ ના અર્થ ૦-૫-૦
,, ચોથીના અર્થ ૦-૧૦-૦	હિન્દી પ્રખ્યાત ૨ અર્થ ૦-૩-૦
,, પાંચમી અર્થ ૦-૧૨-૦	,, ૨ ના અર્થ ૦-૬-૦
,, છઠીના અર્થ ૦-૧૫-૦	,, ૩ ના અર્થ ૦-૩-૦

એ સિવાય, ઈ. ગુ. ડીક્ષનરી બિગેરે તમામ પુસ્તકો ઉપર
વેપારીને તથા માસ્તરોને સારું કમીશન આપવામાં આવશે.

શાહ બાઇલાલ ડાહ્યાબાઈ બુકસેલર.

હેઠાણુ:-ગુજરાતી સ્કુલ સામુ-નવસારી.

મુરત, ગરાનપુરી બાગળ, માણવાળી પોળ, અનાવિલ લોઝની ગાબુમ.

આવેલા શ્રી “અનાવિલ બંધુ” પ્રીટીંગ પ્રેસમાં

ગોવિન્દજી ડાહ્યાબાઈ નાયકે બાપ્યું.

